

pentagram

Lectorium Rosicrucianum

Geest en Natuur

Geest én natuur, geest óf natuur? In welke verhouding staan beide tot elkaar? Dit soort vragen hebben de gemoederen van zoekende mensen altijd al in beweging gebracht. In de hermetische gnosis leiden ze tot het idee van de alchemische geboorte van een ándere geest en een ándere natuur die, vanaf de eerste oogopslag van het nieuwe, met elkaar verzoend zullen zijn en één zullen worden.

In het tijdperk dat nu aanbreekt – men noemt het wel de dageraad van Aquarius – lijkt het wel of mens én natuur inderdaad een machtig proces van transmutatie, van ontstoffelijking, ingaan. De mens ziet aan de kimmen geweldige nieuwe mogelijkheden opdoemen; hij waant zich al helemaal vrij van de gebondenheid aan de materie in deze wereld. Een adembenemend maar misschien ook vervaarlijk soort vrijheid dient zich aan. Wegzweven in digitale vrijheid of etherische nevels?

Of is er een andere weg? Kan spiritualiteit ook een werkelijk nieuwe bestaansgrond bieden? Het is altijd gezegd, en het woord klinkt nog steeds: als een mens zijn leven afstemt op het opnieuw ontwaken van het goddelijke in hem, ontwikkelt zich zeker, nadat de tijden van voorbereiding voorbij zijn, een nieuw bewustzijn, waarin hij één is met de goddelijke geest. Deze vreugdevolle ervaring wordt in de universele leringen van alle tijden vergeleken met het binnenkomen in een nieuwe staat van zijn; helder en in volmaakte harmonie, als het deelgenoot worden van 'het koninkrijk van binnen'.

De droom van de onsterfelijkheid
Chidr, de groene
De wateren van het niet-zijn
Geest en natuur in een gedicht
van Novalis

pentagram

DE MENS TUSSEN GEEST
EN NATUUR

Als levende substantie is God één. Als leven én substantie is God twee: Hij-Zij, Vader-Moeder. Hij is leven en Zij is substantie. Hij, geest; Zij, eeuwige substantie, natuur, oersubstantie, geest én natuur.

Oersubstantie is niet de stof van de aarde, maar kosmische bouwstof, ontelbare malen lichter. Geest is de *magische agens*, die al wat is leven, beweging en groei geeft. Iedere volhardende onderzoeker treft dit op zeker moment aan, zowel in de kosmos als in de microkosmos, de mens. Zo boven, zo beneden.

Pentagram biedt de lezer in dit nummer een aantal visies op de rol van de mens binnen de eeuwige wisselwerking tussen *geest en natuur*. Uniek is, dat de mens beide in volmaakte harmonie weer tot één kan maken, door de ziel, de levende nieuwe ziel, een nieuw schepsel. Zo is het de mens die *de drieheid* bewijst: de Zoon, Christus-in-ons.

INHOUD

- 2 DE WATEREN VAN HET NIET-ZIJN
- 10 DE JONGEN MET HET LITTEKEN
- 13 CHIDR, DE GROENE
- 18 DE DROOM VAN DE ONSTERFE-
LIJKHEID
- 24 DE SCHREEUW, DE BRUG, DE
GEEST
- 27 ALS NIET MEER GETALLEN EN
FIGUREN...
- 34 HET GEHEIM VAN DE GROTE
TROMMEL

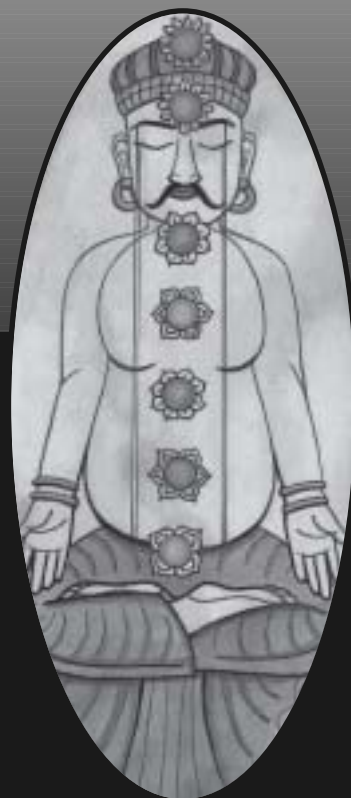
28STE JAARGANG NR. 6
NOVEMBER/DECEMBER 2006

Omslag: De Griekse godin Artemis.
Detail van het oostfries van het
Parthenon (Pericles, 440-432 v. Chr.) te
Athene

De wateren van het niet-zijn

Kan men een openbaring van de geest beschrijven, kan men deze beleven?

Hoe spreekt de geest tot ons? In alle tijden en culturen hebben mensen gepoogd de geest te naderen, hem te doorgronden en het bewustzijn open te stellen voor zijn licht.

In een oude hindoeïetische tekst uit de *Matsya Purana* staat: «Als echter alleen dat gekend kan worden wat de godheid eerder heeft gezegd, wie kan hem dan zelf kennen?»¹

Omdat de geest onkenbaar is, is het voor het menselijke bewustzijn onmogelijk er intellectueel of verstandelijk in door te dringen. De oude hindoeïetische rishi's kozen daarom de mythe, de legende om de gelovigen vertrouwd te maken met het beeld van de geest. Zelfs nu nog kunnen deze legenden ons verstandelijke kenvermogen openbreken. De boodschap ervan is niet in de eerste plaats tot het verstand gericht, maar tot de intuïtie van het hart. Deze intuïtie wordt tegenwoordig steeds belangrijker. Via het hart uit het celbewustzijn zich. Het is plausibel dat het verlangen naar de oorsprong een 'her-innering' is die via de celherinnering als een soort roep in het hart klinkt. Veel dergelijke legenden treffen wij aan in de *Purana's* – hindoeïetische leerboeken, waarin onder andere mythen opgetekend zijn over de oorsprong en het einde van de wereld en ook voorschriften voor religieuze oefeningen. De

Purana's worden thans op hetzelfde niveau als de *Veda's* gezien en in onze tijd, in opdracht van de Unesco, vertaald uit het Sanskriet in het Engels. Vermeldingen van *Purana's* gaan terug tot vierhonderd jaar v. C.²

Een van de prachtige mythen uit de *Matsya Purana* gaat over de wijze Markandeya, die een openbaring van de hoogste geest krijgt. Wij geven deze mythe hier verkort weer. We putten hierbij uit secundaire bronnen van belangrijke indologen³, want de *Matsya Purana* is pas gedeeltelijk uit het Sanskriet vertaald.

DE MARKANDEYA MYTHE

Aan het einde van een dag van Brahma, een wereldperiode, «toen de maatschappij in een toestand kwam waar rijkdom status verleent, bezit de enige bron van deugd wordt, hartstocht de enige band tussen man en vrouw, bedrog de basis van het succes in het leven, geslachtelijke liefde de enige weg naar vreugde en uiterlijke verwarring met innerlijk geloof op één hoop worden gegooid, [...]» dan zijn wij in het Kali

links: Voorstelling van de zeven chakra's uit Zuid-India
 boven: Eigentijdse weergave van de geboorte van Markandeya

Yuga aangekomen, de wereld van nu. «Oude mensen willen als de jeugd zijn, de jeugd heeft gebrek aan openheid, leraren, handelaren en dienaren scheppen genoeg in gemene streken en wentelen zich in gemeenheid, de wil naar het hogere is verdwenen, de sterkste ikzucht heerst.»⁴

Als de mensheid door deze ellende is getroffen, verdwijnen de reddingsmogelijkheden en is het universum rijp om opgelost te worden. Vishnu, de hoogste godheid, zuigt dan de kosmos weer in zijn goddelijke substantie. Hij verslindt de onvruchtbare chaos, neemt de mensen, planeten, dieren en zonnestelsels, planten en universa weer in zich op. Hij laat alle bezielde wezens, van godheid tot de steen, smelten en alles vloeit ineen in het hoogste wezen. Hitte en water(overlast) zullen afwisselend voorkomen. Wat eerst voedde zal nu vernietigen.

- *Vishnu zal de zon en alle wezens met blindheid slaan* – de aarde droogt uit, het goddelijke en het aardse water verdwijnen.
 - *Vishnu wordt wind* – en ontrukkt aan alle creaturen de levengevende lucht.
 - *Vishnu wordt vuur* – en de reusachtige wereldbrand ontvlamt.
 - *Vishnu wordt wolken* – en een slagregen, zuiver en zoet als melk, dooft de brand.
- En de werelden lossen in het nirwana op. De aarde wordt teruggevoerd naar de zee van de oorsprong, de elementen smelten in het ongescheidene, vloeibare. De maan en sterren lossen op en er bestaat alleen nog een grenzeloze oeroceaan.

Vishnu slaapt – alleen en eenzaam ligt hij, een reusachtige gestalte op de substantie van de oeroceaan, half ondergedompeld drijvend op de golven, sluimerend, zonder weten, alleen hij zelf.

Vishnu droomt – hij droomt het universum, hoe het moet zijn. Binnen de godheid ligt de kosmos als een ongeboren kind, en de wereld

«Na de zeven ringen van licht van het goddelijke bestaan te hebben doorkruist, komt hij het uitgestrekte en onbegrensde uitspannel binnen, het oneindige, en drijft erdoorheen. Dit zwemmen is bijna gelijk aan drijven maar is het niet, het veroorzaakt geen golven die tegenhouden. Nu bereikt hij het in rust zijnde centrum, eveneens omsloten door iets wat de laatste ring blijkt te zijn. Hier gaat men niet doorheen, het is de ultieme grens van de menselijke mogelijkheid om naderbij te komen... hier is hij in harmonie met de ware toestand.»

(Vrij naar Ram Chandra)

loopt in haar harmonische banen, zoals het moet zijn. En in Vishnu's droom zwerft een heilige man over de ideale aarde. Een pelgrim, die vol vreugde de goddelijke wereld beschouwt. De heilige is al vele duizenden jaren oud. Zijn naam: Markandeya. Hij is groot, sterk en wijs en bezoekt de heilige plaatsen, bronnen en andere plekken en hij beschouwt de mensen die God liefhebben bij hun activiteiten. Markandeya is één met deze gedroomde wereld in het innerlijk van de godheid.

Maar nu gebeurt er iets wonderbaarlijks: in het diepe zwijgen van de kosmische nacht slaapt de godheid en zijn mond staat open. Tijdens zijn omzwervingen glijdt de oude man uit en valt uit de mond van de dromende

godheid in zee.

In eerste instantie ziet Markandeya de slapende godheid helemaal niet. Hij drijft in de nachtelijke zee en vraagt zich mismoedig af: «Droom ik? Beeld ik me dit in? Ben ik waanzinnig geworden? Waar zijn de zon, de maan en de sterren? Uitgedoofd? Dat heeft deze wereld niet verdiend. Hier is geen wind, waar is de aarde? Waar ben ik?»

Steeds vertwijfelter vecht Markandeya in de oceaan voor zijn leven. Dan ziet hij het geweldige lijf van de slapende godheid. Hij denkt een bergketen te zien die uit het water oprijst. «Ja, ik zie het al beter, deze berg gloeit van binnenuit. Een prachtig licht!» De heilige zwemt ernaartoe om het bergmassief beter te

«De verheven zwaan kent koude noch warmte, genoeg en pijn, eer noch oneer. Hij is aan de zes golven voorbij: honger, dorst, verdriet, zelfbedrog, verval van krachten en de dood, door het opgeven van kritiek, trots, jaloezie, boosheid, inhaligheid, zelfbedrog, verrukking, afgunst en egoïsme. Hij beschouwt zijn lichaam als levenloos, omdat het verval van het lichaam de oorzaak is van twijfel en onbegrip. Hij die dat inzicht heeft verkregen gaat die toestand binnen. «Ik ben dat vredelievende, enkelvoudige en onveranderlijke bewustzijn, die geest.» Door kennis van de eenheid van het zelf en het opperste zelf (de geest), verdwijnt het verschil tussen hen. Dit is het ochtendgloren van ware gnosis.
(Vrij naar de Paramahansa Upanishad)

kunnen bezien – dan grijpt een reuzehand hem, brengt hem naar de mond en slokt hem naar binnen.

Nu staat de heilige onverwacht weer in het vertrouwde landschap van de droom van de godheid en in verwarring blijft hij staan. «Wat was dat? Droomde ik? Was het een visioen?» Omdat Markandeya niets anders overbleef ging hij maar weer verder, keek naar de yogi's en asceten die hun heilige oefeningen deden, verheugde zich over de wijsheid van de brahmanen, verbaasde zich over de regeringskunst van de koningen, altijd maar verder door de goddelijke droomwereld. Honderden jaren zwerft hij door de wereld zoals die zou moeten zijn, en die door de godheid gedroomd wordt.

Maar op een dag glijdt hij opnieuw uit de mond van de godheid in een pikzwarte zee. In een vreselijke stille weidsheid drijft hij rond, tot hij plotseling een eiland waarneemt. Daar, onder een vijgenboom, slaapt een kind. Maar wat voor een kind! Het straalt vanuit het innerlijk. Van verbazing vergeet Markandeya te zwemmen en hij verdrinkt bijna in de zwarte golven. Als hij verder zwemt en naar het eiland kijkt, ziet hij dat het stralende kind heel vrij en onbevangen speelt terwijl het omringd wordt door die beangstigende eindeloze weidsheid en ruimte. Er gaat een bovenaardse glans uit van het kind.

De oude kijkt er schuchter naar, watertrap-pelend. «Iets dergelijks heb ik toch al eens...

Markandeya Rishi, zo wordt gezegd, was een van de zeer oude wijzen, de enige overlevende aan het einde van de vorige 'dag van Brahma', toen het gehele universum onderging in het niet-zijn. Van Markandeya wordt verteld dat hij de Veda's bestudeerde en zich nauwlettend hield aan de voorschriften. Hij was een goed mens en bleef zijn leven lang celibatair. De rishi diende de opperste godheid ontelbare miljoenen jaren en op deze wijze overwon hij de dood die voor anderen onoverwinnelijk was. Van hem is de uitspraak: «De mens is de bewerker van zijn eigen lot. We nemen waar dat de daden van vroegere levens hun vruchten voortbrengen in het huidige. De ziel wordt wedergeboren, belast met al het opgedane karma. Door deugd en zuivere daden kan zij de hemelse staat bereiken. Door daden van goed en kwaad blijft zij menselijk. [...] Daarom zijn wij gehouden te doen wat deugdzaam is en dienen wij af te zien van hetgeen onrechtvaardig is.»

In de Markandeya Purana, het onderdeel van de Mahabarata dat aan de rishi Markandeya is toegeschreven, wordt verteld hoe de godin Chandi (kracht en macht) de twee demonen Shumba (trots) en Nishumbha (schaamte) vernietigt. Chandi doordringt de kosmos en is de onderhoudster en beschermster van dharma, de kosmische orde. Het is haar 'kracht en macht' die de negatieve kanten ontkenning en mateloosheid doodt en zij herstelt het evenwicht dat noodzakelijk is om naar volmaaktheid te kunnen streven. Zij doordringt de kosmos. Zij schept, onderhoudt en vernietigt bij tijden. Als de kosmische verhoudingen worden bedreigd, manifesteert zij zich in verscheidene vormen om de wereld te beschermen.

links: Modern Indiaas houtsnijwerk van de redding van Markandeya door Shiva. Rechts: Bezoek van een Rajput-hoofd aan een kluisenaar, uit de 'Madhandeya Purana', Guler Pahari School. 1756. Gouache en inkt op papier, Victoria & Albert Museum, London, UK.

maar waar... hoe lang geleden?» Opeens wordt Markandeya zich bewust van de peilloze diepte van de oceaan onder hem. Paniek komt op, maar op dat moment hoort hij een stem, diep rommelend als het geluid van een verre donderslag: «Welkom, Markandeya!» Het is het kind dat tot hem spreekt. «Welkom, Markandeya. Wees niet bang, mijn kind. Kom dichterbij!»

Zo lang hij leeft heeft nog nooit iemand hem zo aangesproken. En ook nog direct met de voornaam aangesproken worden – wat een gebrek aan respect!

Alweer vergeet Markandeya te zwemmen. Terwijl hij bijna verdrinkt, windt hij zich nog op: «Wie spreekt zo zonder respect tot mij? Wie denkt mij te kunnen tutoyeren, ik die meer dan duizend jaar oud ben? Een dergelijke behandeling ben ik niet gewend. Zelfs de hoogste godheden respecteren me en noemen mij 'lang

हेतुश्चागमनेवकः १६ सशोकइवकस्मात्त्रिंशदुर्मनाइवत्वस्यसे शन्याकरथिवरस्तस्यभूपतेःप्रणयो
दितं ७ प्रत्युवावसतंवेश्यः
वाच समाधिर्नामवेश्यो
पुत्रेदीरैर्निरस्तश्चधनलोभाद्
त्रैरादायिमेधनं १६ वनमभ्या
सोहनवेद्मिपुत्राणांक्रशलाकु
नांचदाराणांवावसंस्थितः किं
षतं २१ कथंतेकिंनुसदृता
च येनिरस्तोभवांलुथैःपुत्रदारादिभिर्दुनैः तेषुकिंभवतःस्नेहमनुवध्नातिमानसं
एवमेतद्यथाशाहभवानस्मैऋतंबकः किंकरोमिनवध्नातिममनिकुरतांमनः येःसंत्यज्यपितस्नेहंधन

प्रश्रयावनतोन्पं वैश्यउ
इमुत्यत्रोधनिनांकुले १८
साधुभिः विहीनश्चधनेदीरैःपु
गतोऽःखीनिरस्तश्चाप्तवंधुभिः
शलात्मिकां २० प्रवृत्तिस्वजना
नुतेवांगदेहोममहोमंकिंनुसा
इवृत्ताकिंनुमेसुताः राजोवा
वैश्यउ

levende? Wie riskeert er zijn leven door mij zo toe te roepen? Wie werpt zijn leven weg? Wie vraagt daar te sterven?»

De goddelijke knaap blijft heel rustig. «Kind, ik ben je vader, grootvader, overgrootvader, het oorspronkelijke begin dat al het leven leidt. Kom naar me toe. Ik kende je vader goed. Heel lang geleden gaf ik hem een zoon met onuitputtelijke levenskracht. Je vader kende de geheime kern van het bestaan en daaruit kom jij voort. Daarom mag je mij aanschouwen, rustend op de grote oceaan en spelend als een kind onder deze boom.»

Toen openden zich de ogen van Markandeya als opengaande bloesems. Het leek alsof hij zwemmend een buiging wilde maken. «Heer van het universum, bij welke naam noemt men u?»

«Ik ben het begin, het eerste wezen, de bron van het al. Ik ben het heilige vuur, de cirkelgang van de jaren, de jongleur van de wereld, de tovenaer die wonderbaarlijke listen ontwikkelt. De ontplooiing van het al is mijn schepping. En ik ben het einde, de maalstroom, de vernietigende werveling die alles weer naar binnen

zuigt dat ooit werd ontvouwd. Mijn naam is: 'dood van het universum.'»

Verder zei het kind: «Ik ben de heilige ordening, het licht van de hemel, de wind en de aarde, de ruimte die zich uitstrekt naar alle hemelrichtingen. Ik ben het wezen van het oerbegint en de hoogste toevlucht. Uit mij ontstaat wat eens was, is en zijn zal. Wat je ook in het universum waarneemt, ik woon erin. Ik onderwijs jullie de doelstellingen die het menselijke leven kent: zintuiglijke voldoening, gepaste inspanning om welvarend te worden en vervulling van de heilige plichten, en ik toon je deze drie als passend voor het aardse bestaan. Reis verblijd verder door het universum in mijn lijf. Daar leven de goden en de heilige zieners.»

Met een snelle beweging liet het wezen van het oerbegint de heilige weer in zijn mond glijden en nam hem weer op.

Deze keer was het hart van Markandeya vervuld van gelukzaligheid en harmonie. Hij hield op met zwerven en zocht een beschutte en geheime plek op. Daar luisterde hij in stilte naar het gezang van de onsterfelijke wilde gans,

met zijn nauwelijks hoorbare, verborgen en toch alles doordringende melodie van de goddelijke in- en uitgaande levensadem. En Markandeya hoorde de adem van de godheid: «Ik neem veel gestalten aan... en als de zon en de sterren verdwenen zullen zijn, ga ik drijven en zwem ik met langzame bewegingen op het grenzeloze uitdijende water... Ik ben de heer... Ik breng het universum uit mij voort en huis in de cirkelgang van de tijden, tot het door mij weer oplost.»⁵

Vishnu speelt in de Indiase traditie de rol van de instandhouder van het universum. «Hij geldt als de godheid die de werelden met alle levende wezens via emanatie in het leven heeft geroepen en het leven dan een bepaalde tijd in stand houdt, tot het universum weer oplost.»⁶

Deze god openbaart zich aan Markandeya op heel speciale wijze. In eerste instantie zwerft de heilige in de droom van de godheid. Hij is in de geest, maar nog in een op slaap lijkende toestand, en is zich nog niet van zichzelf bewust. Hij gaat geheel op in de droom van de god, is vertrouwd met hem en gaat zijn pad op juiste wijze. Het kan echter niet zo blijven. De mond staat symbool voor de scheppende kracht van de godheid, die spreekt en 'het wordt.' In de legende geraakt Markandeya uit de mond van Vishnu in het grote water, de zee van de oersubstantie.

DE WEG NAAR BEWUSTZIJN

Markandeya, de maagdelijke maar onbewuste mens wordt dus het schepsel dat zich in de substantie moet belichamen om daar bewustzijn te verkrijgen. Uit het oorspronkelijke zijn in de ongeopenbaarde geest (de droom van Vishnu), wordt hij als het ware in de oceaan van het geestelijke 'niet-zijn' gespuwd. Door deze eerste ervaring wordt ook zijn nog latente bewustzijn geprikkeld. De heilige man wordt door verwarring en angst gegrepen, en ploetert vertwijfeld in het zwarte water. Hij voelt de scheiding van een godheid en ondergaat de kosmische zee als bedreiging. Weliswaar nadert hij de godheid, maar hij neemt hem alleen waar als een geweldige, allesoverheersende berg.

Zonder het juiste inzicht wordt hij opnieuw door Vishnu verslonden, wordt hij weer het droombeeld van de godheid. Maar door deze eerste ervaring in de oceaan van de oersubstantie is de kiem gelegd voor het latere zelfbewustzijn en is de mogelijkheid tot preherinnering geschapen.

HET STRALENDE KIND

Als Markandeya na eonen opnieuw uit de mond van de god valt, spartelt hij niet meer zomaar wat rond, maar hij kan nu zwemmen. Door de aanblik van de stralende, goddelijke knaap komt een herinnering aan het licht van de geest in hem op. Pas bij dit tweede goddelijke contact kan Markandeya de situatie bevatten. Op dat ogenblik wordt hij zich ook bewust van de diepte van de oeroceaan. Hij wordt zich bewust van zijn zelf! Als het stralende kind hem aanspreekt wordt hij boos, want hij vindt dat hij al bijzonder ver doorgedrongen was, terwijl het kind hem als zijngelijke toespreekt! Maar hij luistert en opeens worden zijn innerlijke ogen geopend. Markandeya wordt nu direct door Vishnu, de geest van het Al, toegesproken, die zich aan hem openbaart in de gestalte van het goddelijke kind. Pas nu is Markandeya rijp voor 'het woord', de openbaring van de geest. En hij wordt stil.

«De gehele wereld, die in beweging is, beweegt in mij die toch nooit beweegt. Aan het einde van een wereldronde lost de creatuur in mijn oermaterie op, dan rust de natuur.»⁷

Weer gaat Markandeya het goddelijke binnen. In de droom van de godheid blijft hij, stil geworden, op een geheime en beschutte plek in de wereld zoals die moet zijn. Daar, helemaal aan het einde, hoort hij de roep van de wilde gans, de adem van al het zijnde. Nu is Markandeya zover ontwikkeld dat hij deze roep voortdurend hoort. De wilde gans (en ook de zwaan) zijn bij veel volken een bekend symbool voor de geest, die alle werelden bewoont en doordringt. En ook voor de wijze die bewust geworden is. En omdat Markandeya deze roep hoort en de adem van alles wat is

Veda betekent letterlijk ‘goddelijke kennis’. In de hindoeliteratuur zijn vier Veda’s: de Rigveda, de (Y)ajurveda, de Sâmvêda en de Atharvaveda. Er is een uiterlijk en een innerlijk deel. Het eerste wordt *karma-kanda* genoemd, het ‘gedeelte van de werken’ en het laatste *inana-kanda* of het ‘gedeelte van de wijsheid’. De Veda’s worden niet aan één auteur toegeschreven; voor bijna iedere hymne of onderdeel noemt men een andere auteur of meerdere auteurs, maar aangenomen wordt dat ze in hun tegenwoordige vorm zijn verzameld en gerubriceerd door Vedavyasa, waarvan gezegd wordt dat hij de zoon was van een rishi. De oorsprong van de Veda’s gaat terug tot de zeer verre oudheid, millennia voor het begin van de westerse beschaving. De hindoepandits (of geleerden) houden staande dat de Veda’s duizenden jaren lang mondeling werden overgeleverd en dat Vedavyasa tenslotte ze tot een geheel samenvoegde aan de oevers van het heilige Manasarovara-meer, achter de Himalaya’s, in een gebied wat nu Tibet is.

voelt, zich bewust wordt van zijn zelf en van de geest, gaat hij werkelijk in Vishnu in.

«In hem gaan in, wier zonden door inzicht zijn afgeschud; en nadat zij in hem zijn binnengegaan, ontstaan zij niet opnieuw.»⁸

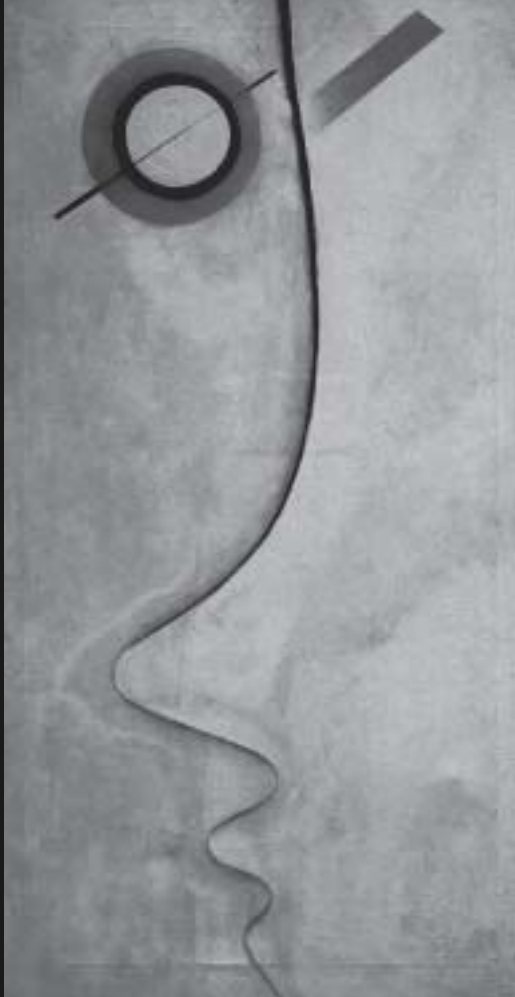
NOTEN

- 1 A. Hohenberger, *Die Indische Flutsage und das Matsyapurana; ein Beitrag zur Geschichte der Vishnuverehrung*. Harrasowitz, Leipzig, 1930
- 2 Idem
- 3 Heinrich Zimmer, *Indische Mythen und Symbole*. 5^e druk, Diederichs, München, 1993, of latere druk 2000. (Diederichs Gelbe Reihe, Bd 33)
- 4 Idem, *Vishnu Purana*; ed. and transl. from Sanscrit by Horace Hayman Wilson. John Murray, London, 1840, blz 20 e.v. en blz. 43 Reprint Punthi Pustak, Calcutta, 1972 – ook integraal opgenomen op het internet: www.sacred-texts.com/hin/vp/index.htm
- 5 Idem
- 6 E. Schleberger, *Die Indische Götterwelt*, 1986, München.
- 7 Theodor Springmann, *Bhagavad-gita; der Gesang des Erhabenen*. 9. Aufl. Schwab, Gelnhausen, 1962, blz. 67
- 8 A. Hohenberger, *Die Indische Flutsage und das Matsyapurana; ein Beitrag zur Geschichte der Vishnuverehrung*. Harrasowitz, Leipzig, 1930, blz. 117

De eerste twee kaders zijn afkomstig uit Georg Feuerstein, *Yogaleringen*; vert. uit het Engels. East-West Publications, Den Haag, 2000. (Oorspronkelijke uitgave: *Teachings of yoga*. Shamballa Publications, Boston, 1997).

Krishna dansend op de slang Kaliya, die hij verslagen heeft. Negentiende-eeuwse bronzen sculptuur, India

«In de oudste tijden was er geen oorlog. Onder alle stammen heerste vrede. Er was eens een man die een heel mooie dochter had.»

Dit is het begin van een sprookje van de Siksika, Zwartvoet-indianen uit Montana (VS) en Alberta (Canada). De beste en sterkste jongemannen uit haar dorp willen met haar trouwen, maar het meisje wijst alle huwelijksaanzoeken af. Als haar ouders haar echter willen uithuwelijken, neemt zij hen in vertrouwen en vertelt hen haar geheim:

«Nu moeten jullie de waarheid horen. De zon heeft tot mij gesproken: trouw met geen enkele van deze mannen, want je behoort mij toe. Als je je aan mij toevertrouwt, zul je lang leven en altijd gelukkig zijn.»

Een verlegen arme jongen met een lelijk litteken in zijn gezicht wordt voortdurend door zijn leeftijdsgenoten in het dorp geplaagd. Ze bespotten hem en dagen hem uit om de hand van het meisje te vragen. Uiteindelijk doet hij dat, zonder ook maar op resultaat te hopen. Tot zijn verbazing wijst het meisje hem niet direct af, maar zegt: «Ga naar de zonnegeest. Zeg hem dat je met me wilt trouwen. Zeg hem dat hij het litteken op je gezicht laat verdwijnen. Dat zal het teken zijn dat hij ermee instemt.»

De zonnegeest, het zuivere meisje en de jongen met het litteken op het gezicht staan met elkaar in verband. Het gaat erom dat geest, ziel en lichaam in een nieuw leven één worden; de mens kan – wil hij de schat winnen – alleen de stem van de ziel volgen en de weg naar de geest inslaan.

In het verhaal komen veel symbolen voor die elk op hun eigen manier de ontwikkeling van de mens belichten.

Niet al te opgewekt begint de jongen aan de moeizame weg waarvoor hij zijn leven zoals het tot nu toe was, op moet geven. Hij vraagt het aan de wolf, de beer en de das, maar alleen de luiaard kan hem wijzen waar de oever is van de grote zee die hij moet oversteken. Geheel uitgeput bereikt hij de zee aan het einde van deze wereld.

«Het water leek geen einde te kennen. Zijn leeftocht was op, en zijn mocassins waren doorgesleten. Zijn hart was ziek. 'Ik kan het grote water niet oversteken', zei hij, 'en ik heb de kracht niet meer naar mijn volk terug te keren. Hier aan de oever zal ik sterven.'»

linksboven: Wladimir Stenberg, kleurcompositie, nr 4, olie op doek, 1920.

rechts: Pawel Kusnezow, Rode Druiven, olie op doek, 1930-1931. Kusnezow was voorzitter van het Genootschap van de Vier Kunsten, dat in 1925 in Moskou en St. Petersburg was opgericht.

Maar zo gebeurt het niet. Het verhaal vertelt hoe er hulp ‘van de overzijde’ komt, in het krachtige symbool van twee zwanen die in het water zwemmen en hem naderen. Bij hem gekomen nemen de zwanen hem op en door hen gedragen wordt hij over het eindeloos schijnende water naar de andere oever gebracht.

Niet de moedige wolf, de sterke beer of de listige das helpen hem, maar de luiaard. Dit dier, dat veertien uur per etmaal slaapt en de overige tijd doorbrengt met bijna bewegingloos aan een tak te hangen, dat nooit aanvalt en nooit agressief is, is voor de indianen een symbool van vrede.

De luiaard symboliseert hier de toestand die nodig is om aan de andere oever te komen: het besef dat de mens als eenling, geïsoleerd van de geestkracht van het licht, niet in staat is de fundamentele kloof – de zee – over te steken.

Alleen de mens die in woord en daad stil en in evenwicht is, kan geholpen worden.

De beschrijving van wat er aan de andere oever gebeurt, is heel treffend.

Eerst ziet de jongen met het litteken op zijn gezicht aan de kant van de weg een prachtige wapenrusting liggen, die hij echter niet aanraakt. Deze is eigendom van Morgenster, de laatste zoon van de zonnegeest, die hem vertrouwt en meeneemt naar zijn ouders – naar de zonnegeest en zijn moeder, die het ‘rode licht van de nacht’ wordt genoemd. De volgende dag is Morgenster zo onnadenkend om de gevaarlijke doodsvogels aan te vallen. Die wonen bij het grote water en hebben zijn broers, de zonen van de zonne-

geest en zijn moeder al gedood. De jongen met het litteken ziet het gevaar en met zijn speer doodt hij de vogels. Na deze heldendaad krijgt hij toestemming met het meisje te trouwen.

«Ga nu naar huis», zegt de zonnegeest. «Luister naar mij. Wees dapper. Luister naar mij. Ik ben de enige hoofdman. Alles behoort mij toe en heb ik voorzien van de levensadem. Ik heb de aarde, de bergen, de prairies, de rivieren en wouden geschapen. Ik heb de mensen en alle dieren geschapen.»

Als teken voor het meisje geneest de zonnegeest het litteken en ook leert hij de jongen een medicijnhut te bouwen. Met veel geschenken beladen komt hij via de melkweg terug in zijn dorp en wordt – ook al draagt hij vreemde kleding en is het litteken van zijn aangezicht verdwenen – door de dorpsbewoners herkend en blij ontvangen.

Hij trouwt met het meisje, en verbonden met de energie van de zonnegeest bouwen zij de eerste medicijnhut op aarde.

Aan het einde van het verhaal wordt de boodschap doorgegeven dat de nieuwe mens die één is met de Grote Adem, de geest, nu ook hulp aan anderen kan geven. Hij bouwt een hut van heling en genezing, een veld van serene energie, waarin allen die inzicht hebben verkregen en bewust naar de helpende kracht verlangen, zuivering en genezing kunnen vinden.

Chidr, de groene

De ontmoeting van de mens met de geest

Als een mens zijn leven afstemt op het opnieuw ontwaken van het goddelijke in hem, ontwikkelt zich zeker, wanneer de tijden van voorbereiding voorbij zijn, een nieuw bewustzijn, waarin hij één is met de goddelijke geest. Deze vreugdevolle ervaring wordt in de innerlijke leer van de islam gekoppeld aan de figuur Chidr.

In de vertelling van de filosoof Suhrawardi (1155-1191)¹ zegt de wijze tot de zoekende ziel: «Word als Chidr» als die hem vraagt hoe hij de ‘maliënkolder van de materie’ af kan leggen, de binding aan de vergankelijke natuur teniet kan doen.

De ziel merkt dat het afleggen van dit ijzeren harnas niet zonder pijn gaat. Ontsteld vraagt ze:

«Meester, wat kan ik doen, opdat die kwelling lichter wordt?»

«Ga naar de bron van het leven. Giet water uit deze bron over je hoofd tot je maliënkolder [het grofstoffelijke lichaam] soepel wordt. Dat water zorgt ervoor dat de ringetjes van je maliënkolder heel fijn worden, en als die fijn zijn [het lichaam etherischer wordt], is de zwaardhouw licht te verdragen.»

«Meester, waar is die bron van het leven?»

«Op de duistere plaatsen. Als je ernaar verlangt, trek dan als Chidr het juiste schoeisel aan en betreed de weg van de hoop, tot je de duistere plaatsen bereikt.»

«Aan welke kant begint de weg?»

«Op elk beginpunt. Als je de weg werkelijk

gaat, zul je hem helemaal tot het einde gaan.»

«Welke kenmerken hebben de duistere plaatsen?»

«Donkerte. Je bent in de duisternis en je weet het niet. Hij die deze weg gaat, ziet in, als hij zichzelf in de duisternis waarneemt, dat hij al eerder in de duisternis was en het licht nooit gezien heeft.»

Dit is dus de eerste stap van de pelgrim. Van hieruit is het mogelijk dat hij voortgaat. Als nu iemand dit stadium bereikt heeft, kan hij verder gaan.

«Wie naar de bron van het leven verlangt, dwaalt vertwijfeld in de duisternis rond. Als hij de bron waardig is, ziet hij tenslotte na de duisternis het licht.»²

Wie de bron van het leven vindt en zich daarin wast, wordt als Chidr.³

Suhrawardi noemt deze geheimzinnige figuur slechts in een korte zin, die in de islamitische overlevering nauw met de bron van het leven is verbonden. Chidr was en is algemeen bekend, zowel in de populaire en de orthodoxe islam⁴ als in het soefisme. De betekenis die aan

hem wordt gegeven, varieert van wondergenezer tot de hoogste spirituele interpretaties en in de islamitische wereld vereert het volk hem in talrijke heiligdommen als gelukbrenger.

DE ONTMOETING MET CHIDR

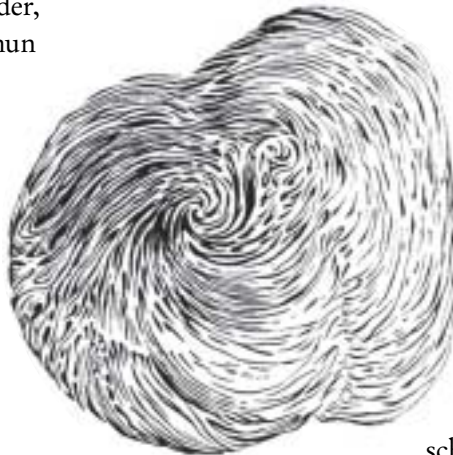
In veel soefi-geschriften worden ontmoetingen met Chidr beschreven. Het is steeds een ingrijpende ervaring, die het leven van de betrokkene verandert. Vaak leidt die ontmoeting tot rigoureuze afkeer van alle dingen van deze wereld. Er zijn echter ook soefi's die het als een essentiële ervaring ondergaan, zonder dat er in het uiterlijke leven veel moet veranderen.

Velen zien Chidr als broeder, anderen beleven hem als hun geestelijke vader. Voor sommige soefi's wordt Chidr gepersonifieerd in een mens, die voor hen een persoonlijke leider wordt.

Men zou Chidr ook kunnen zien als geestelijk wezen, microkosmisch, als innerlijke geestmens, waarvan de nieuwe bewustzijnsvlam is ontstoken. Op kosmisch niveau is hij de geestelijke leider van de mensheid. In zijn rol van innerlijke leider werd Chidr in de islamitische traditie gelijkgesteld met de naamloze dienaar van God, die – als in de Koran beschreven – Mozes door de drie verleidingen begeleidt. De naamloze dienaar, die het goddelijke weten bezit, waarschuwt hem: «Je bent niet in staat het met mij vol te houden. Want hoe wil je iets volhouden, waarvan je geen kennis draagt?»⁵

Onder de voorwaarde dat hij geen vragen stelt over zijn handelingen, neemt hij Mozes mee. Vanzelfsprekend gebeuren er nu drie dingen waarbij Mozes de handelwijze van zijn leider zo verkeerd en verwerpelijk vindt, dat hij zich niet aan de afspraak kan houden en toch

vragen stelt. Mozes, de man van de wet, kan de drie gebeurtenissen niet plaatsens; een innerlijk omvatten ontbreekt hem nog. Hij interpreteert ze met zijn moraal en met de gewone criteria van zijn logische verstand en daardoor mislukt hij. Deze in de Koran verwoorde gebeurtenissen leiden in de soefitraditie tot de onderscheiding in 'chidrisch' en 'mozaïsch' weten. Mozes is hier de 'imam van de mensen van het uiterlijke' en Chidr de bezitter van werkelijke kennis – gnosis (in het Arabisch 'ma'rifa'). Hij is de 'heer van de verborgenheid'. «Weet, dat Chidr de weerspiegeling is van de verborgen naam van God, en dat zijn plaats de plaats van de geest is», verklaart de Perzische soefi Abd ar-Razzaq.⁶

CHIDR EN HET WETEN

Het speciale weten dat Chidr belichaamt, de goddelijke kennis, wordt in het soefisme 'ladunisch weten' genoemd, omdat het in de genoemde achttiende soera als 'weten bij God' of 'in de aanwezigheid van God'

(Arabisch 'ladun') wordt om-

schreven. De beroemde 'grootste

meester' Ibn al-Arabi verklaart in een brief waarom het gaat:

«Weet, o broeder, dat bij ons de mens van het standpunt van het weten gezien pas dan tot volmaaktheid komt als zijn weten direct van God komt, zonder dat de traditie of een sjeik ertussen staat. Wie zijn leven met het weten van de overgeleverde dingen en hun details doorbrengt, ontgaat het geluk van zijn heer. Want in de wetenschappen die samenhangen met de overgeleverde dingen verbruikt de mens zijn leven zonder die waarheid tegen te komen. En als je, o broeder, aan de hand van een sjeik van de goddelijke lieden het pad betreden zou hebben, zou hij je het schouwen van God hebben laten bereiken en je zou van Hem (van God) het weten over de dingen op de weg geleerd hebben door

gezonde ingeving, zoals de Chidr het onderwezen heeft, zonder moeite, inspanning en slape-loosheid.»⁷

CHIDR EN ALEXANDER DE GROTE

Chidr is niet altijd de leider, maar ook vaak het voorbeeld voor de zoekende mens. Islamitische auteurs verbonden hem in de loop van de tijd met verschillende oude overleveringen, om zijn ontwikkeling tot de onsterfelijke dienaar van God te beschrijven. Uit de overleveringen in de Griekse, Hebreeuwse en Syrische taal uit de laatklassieke oudheid is een wijd verbreide mythe bekend, die gaat over Alexander de Grote die de bron van het leven zoekt. In de tiende eeuw vertelt bijvoorbeeld de sjjiitische theoloog Ibn Baboye over hem:

«Men beschreef hem eens de levensbron en zei hem dat hij die eruit gedronken heeft, niet zou sterven, tot hij de wekroep (bij de opstandingsdag) hoort. Daarop ging Alexander erop uit om deze bron te zoeken, en kwam tenslotte aan bij een plaats waar driehonderd zestig bronnen waren. Chidr had het bevel over zijn voorhoede en Alexander was van alle mensen de meest geliefde. Hij gaf Chidr en elk van zijn gezellen een gezouten vis, en sprak tot hen: ‘Wil ieder van jullie zijn vis wassen, het geeft niet welke bron jullie kiezen.’ Chidr ging nu naar een van de bronnen. En toen hij de vis in het water dompelde, werd die levend en schoot weg. Toen Chidr dat zag, wist hij dat hij het levenswater had bereikt [...]»⁸

De bron van het leven was voor de latere soefischrijvers in eerste instantie de bron van inzicht. Die bevindt zich ‘in uw woning, maar verborgen.’⁹ De auteur Ali al-Qari verbindt het weten indirect met het licht: «Men heeft gezegd: het water van het leven is een toespeling op het weten, en de duisternis een toespeling op de onwetendheid.»¹⁰ Net als bij Suhrawardi ligt de bron van het leven die door ‘Chidr, de tijd’ behoed wordt, in de duisternis en wie erin baadt of eruit drinkt, verheft zich in het eeuwige licht.

CHIDR, DE GROENE

De nauwe relatie van Chidr met de bron van het leven levert ook verklaringen voor zijn naam, die in het Arabisch ‘de groene’ betekent. Steeds weer wordt gezegd dat de aarde, het land, de bloemen gaan bloeien als Chidr ze beroert. Omdat de kleur groen in het algemeen in de islam en in het soefisme in het bijzonder een belangrijke rol speelt, hebben de verklaringen ook een diepere betekenis. In enige soefi-geschriften worden de verschillende bewustzijnstoestanden en ook de ontwikkeling van de innerlijke mens met kleuren verbonden. Hier staan de soefieringen ook met de alchemie in verbinding, zoals bijvoorbeeld bij de Perzische auteur Nadjm ad-Din al Kubra uit de twaalfde eeuw, die teruggaat op de Kubrawaiya orde, een orde die nu niet meer bestaat. «Onze methode is die van de alchemie,» zegt de sjeik duidelijk in het begin van zijn werk *Heerlijke geuren van de vriendelijkheid en openbaringen van de verhevenheid*.¹¹ Hij zegt over de kleur groen, dat deze ‘de kleur van de levenskracht van het hart’ is.

«De kleur groen is de laatste kleur die overblijft. Uit deze kleur komen stralen die in fonkelende schittering en glinsterend schijnsel opflikkeren. Deze groene kleur kan absoluut helder zijn; al komt het voor dat hij troebel wordt. Zijn zuiverheid kondigt de heerschappij van het goddelijke licht aan, zijn vertroebeling komt door een terugkeer naar de duisternis van de natuur.»¹²

De Pers Simnani stelde in de veertiende eeuw dat de mens zeven subtiele organen bezit (hij bedoelt de energiecentra die ook als chakra’s worden omschreven), en geeft elk een naam van de profeet. Dit geeft hem de mogelijkheid de Koran op diepzinnige wijze uit te leggen. Het gaat dan niet om historische personen maar om de symbolische aanduiding van een zielenontwikkeling. Het zevende subtiele orgaan (‘latifa’) is ‘de Mohammed van je wezen.’¹³ In de mens ontwikkelt zich door deze zeven innerlijke krachtcentra een nieuw organisme en hij

CHIDR IN HET WESTEN

Legenden en gedichten waarin over Chidr gesproken wordt, zijn zo talrijk en waren in alle eeuwen zo wijd verbreid, dat zij al vroeg het Westen bereikten. Goethe was bij lange na niet de eerste westelijke auteur die aan hem refereerde toen hij in zijn *West-Oostelijke diwan* schreef:

«Noord en West en Zuid versplinteren,
tronen barsten, rijken beven,

vlucht nu naar het zuivere Oosten
om patriarchenlucht te proeven,
onder minnen, drinken en zingen,
zal Chiders bron (in je) verjongen.»¹⁵

De auteur Gustav Meyrink heeft de figuur Chidr in zijn roman *Het groene gezicht* overgenomen. Het gaat bij hem over de geheimzinnige Chider Grün, waarmee Meyrink verwijst naar de oorspronkelijke betekenis van het Arabische woord Chidr, 'de groene.'

herkent de stadia van deze ontwikkeling door verschillende gekleurde lichten, die de fijnstoffelijke organen omhullen. Groen is hier de kleur van het zevende orgaan. In deze symboliek is Chidr, 'de groene', met de wording van een nieuw zielenlichaam verbonden. Alleen in een zielenlichaam dat fijn genoeg is kan de geest zich openbaren en zich verenigen met de ziel.

CHIDR EN HET KONINKRIJK IN HET NOORDEN

In een kosmologisch werk van Abd al-Karim al Dschili (gest. 1428) treffen wij Chidr aan als geestelijk wezen, bij het samenwerkende universum. «Volgens zijn kosmologische stelsel bestaan er in het universum in totaal zeven hemelsferen en zeven aardes, die concentrisch rond elkaar zijn gerangschikt. De beste van de zeven is de aarde van de zielen. God heeft deze witter dan melk en zoeter dan muskus geschapen, maar toen Adam hem na de zondeval betrad, nam hij de kleur aan van de stof. Een gebied echter in het uiterste noorden, dat nooit door een zondaar werd betreden, is nog steeds zo wit als God het heeft geschapen. Dit gebied is de woonplaats van de 'mannen uit het verborgene', wier koning Chidr is.»¹⁴

Alle voorbeelden die hier werden genoemd tonen dat de weg naar het koninkrijk van Chidr begint vanuit de duisternis van de stoffelijke wereld, aan de bron van het leven waar geest en natuur elkaar raken. Het water van het leven schenkt inzicht, goddelijk weten. In dit weten gaat de oude mens op, en met een nieuwe bewustzijn is hij 'als Chidr geworden'. Hij is nu bewoner van de wereld van het licht, maar nog met de duisternis verbonden om allen die nog zoeken ook de weg te wijzen, tot ook zij de ontmoeting met Chidr innerlijk ervaren.

links: Idyllische tuin (paradijs) uit een 15de-eeuws Frans manuscript

NOTEN

- 1 Shahab al-Din Suhrawardi, *De rode intelligentie*.
- 2 Idem
- 3 De naam wordt ook geschreven als Khidr, Kheder. Chadir, Chadr, Chezr, Kherz, enz.
- 4 Koran, soera 18, vers 65-82
- 5 Patrick Franke, *Begegnung mit Khidr: Quellenstudien zum Imaginären im traditionellen Islam*. Franz Steiner Verlag, Beirut-Stuttgart, 2000, blz. 210. (Beiruter Texte und Studien, Bd. 82)
- 6 Idem, blz. 200
- 7 Idem
- 8 Muhammed ibn Ali ibn Baboye (gest. 991)
- 9 Patrick Franke, *Begegnung mit Khidr: Quellenstudien zum Imaginären im traditionellen Islam*. Franz Steiner Verlag, Beirut-Stuttgart, 2000, blz. 220 (Beiruter Texte und Studien, Bd. 82)
- 10 Idem, blz. 221, voetnoot 178
- 11 F. Meier: *Die Fawa'ih al-djamal wa fawatih al-djalal des Najm ad-din Kubra*. Een weergave van mystieke ervaringen in de islam uit de tijd rond 1200 n. C. Franz Steiner Verlag, Wiesbaden, 1957
- 12 Henry Corbin, *Die smaragdene Vision: Der Licht-Mensch im persischen Sufismus*. Eugen Diederichs Verlag, München, 1989, blz. 110
- 13 Idem, blz. 106
- 14 Patrick Franke, *Begegnung mit Khidr: Quellenstudien zum Imaginären im traditionellen Islam*. Franz Steiner Verlag, Beirut-Stuttgart, 2000, blz. 207. (Beiruter Texte und Studien, Bd. 82)[In de originele tekst: Abd Al-Karim al-Dschili (soms getranscribeerd als al-Dili of al-Deeli). *Al Insan al-kamil*, hfdst. 62]
- 15 Johann Wolfgang von Goethe, *Gedichte; West-östlicher Divan*. Reclam, Ditzingen, 1999. (Reclam Universal Bibliothek, Nr. 6785). Gedicht 'Hegire'

De droom van de onsterfelijkheid...

Er is een perfecte samensmelting van de menselijke geest en gentechnologische (nano)robots aanstaande. Tenminste: als je de jongste onderzoeken moet geloven, die uit het samengaan van microchips en biologie een 'neurale machine' willen creëren. «Over ongeveer dertig jaar moet het mogelijk zijn een compleet brein te scannen met een neuronale machine,» zegt de wetenschapper Ray Kurzweil.

Mens en machine zullen tegen die tijd nog maar moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn: computers zullen menselijke trekken vertonen, emoties hebben en eigen wensen en doelen formuleren. Dat moet lukken door de overdracht van de elektronen van nucleïnezuuren, respectievelijk het printen van de structuur van denkpatronen op siliciumchips.

Zal de mensheid de eerste soort op deze planeet zijn, die door zijn eigen uitvindingen wordt vervangen?

«Machines zullen ons ervan overtuigen dat zij bewustzijn hebben. Men zal het met hen eens moeten zijn, omdat anders hun elektroni-

opdoemen; het ziet zich al helemaal vrij van de gebondenheid aan de materie in deze wereld. Ontstoffelijking; wegzweven in digitale vrijheid?

DE VREUGDEVOLLE WEG TERUG

Het begin van een heel andere weg van ontstoffelijking is de zuivering van het hart. Maar wat is een hart? Welke processen spelen zich daarin af? Zijn dat passieve processen, geleid door impulsen, gericht op banale dingen? Of is het een heel bewustwordingsproces, waardoor je leert inzien dat het hoogste beginsel in je in

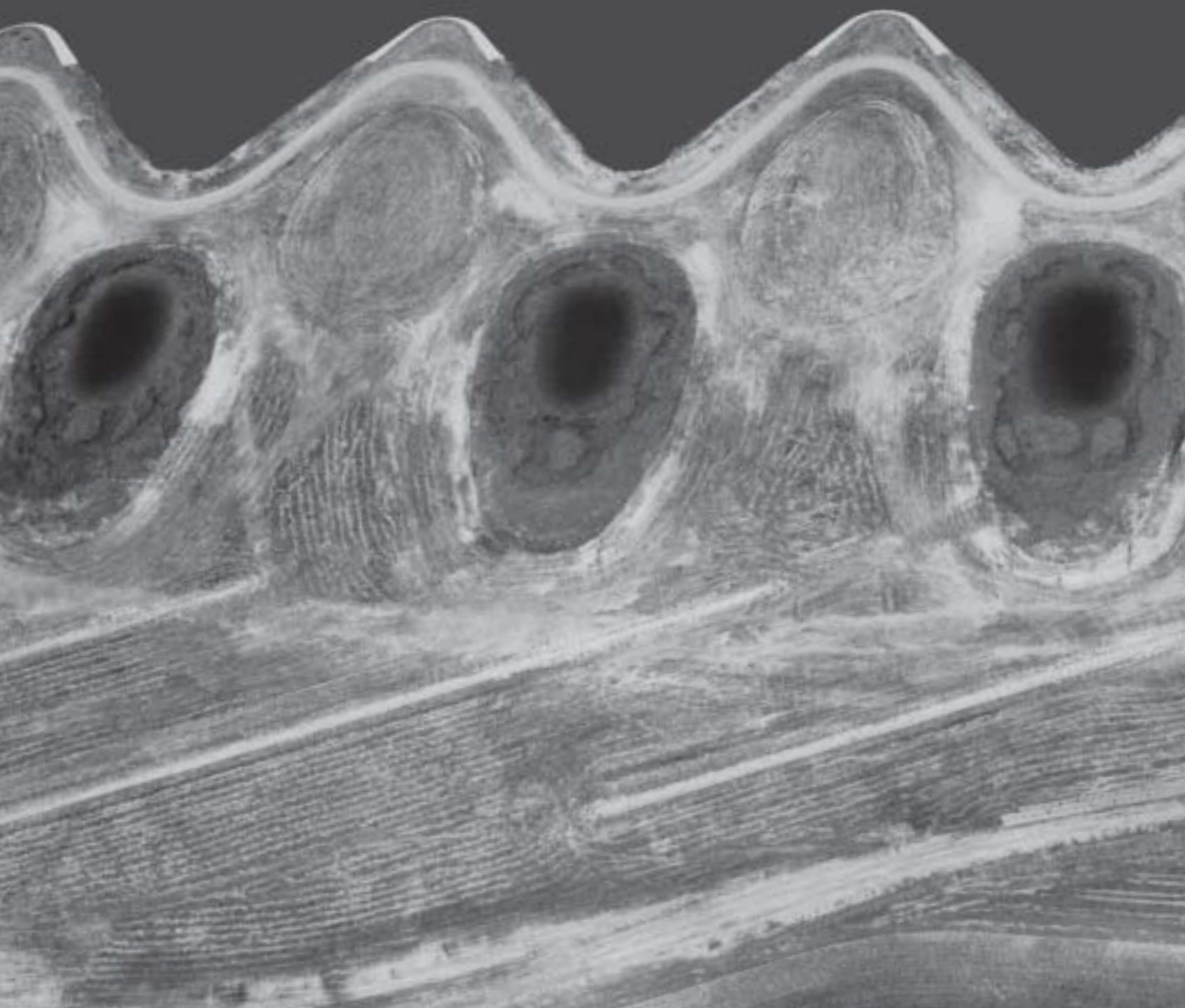
De mens is zich nog maar nauwelijks bewust van de rijkdom die in hem sluimert

sche brein krankzinnig zou worden,» zegt Kurzweil. «De evolutie van intelligentie wordt een zaak van up- en downloaden. Intelligente computers zullen geen tegenstanders van de mens zijn, zij zullen hem niet laten verdwijnen maar met hem versmelten.»

Met het begin van de Aquariusperiode lijkt het wel of mens én natuur inderdaad een machtig proces van verandering, van verstoffelijking naar ontstoffelijking, zijn ingegaan. Het bewustzijn ziet aan de kimmen geweldige nieuwe mogelijkheden

één grote keten van leven staat, verbonden met iedereen die datzelfde leven deelt?

De mens is zich nog maar nauwelijks bewust van de rijkdom die in hem sluimert. Er ontstaat een andere manier van kijken, als je weet dat je één leven deelt met je naaste, wie dat ook mag zijn. Het zien verdiept zich: je leert het streven van de mens begrijpen; je leert ook zien van waaruit de passie van je medemens voortkomt en je leert het lijden omvatten, dat voor elk wezen met het bestaan annex is. En het vergro-

ten van de actieradius van het hart – want dat is wat er gebeurt – brengt een nieuw denkvermogen voort, dat niet in staat is tegen het leven ‘te denken’. Dat zal een bijzonder hechte basis zijn voor een nieuwe activiteit van de wil, voor het handelen!

Deze weg, gezien als een ontwikkeling van de zuivere impuls uit het hart, is een weg van ervaring en bewustwording. Want ervaring leert je je plaats in je directe naaste omgeving, en je rol in het maatschappelijke verkeer.

Ervaring brengt zelfkennis en leert zelfoverwinning. De mens leert eerst inzien hoe weinig hij kan doen, en daardoor wordt hij op een natuurlijke wijze deemoedig. Tot het moment dat hij begrijpt dat zelfoverwinning vooral zelfovergave is. Hoe gemakkelijk en eenvoudig lijkt dit, maar tegelijk is het heel moeilijk en subtiel. En in zelfovergave wordt een nieuw vermogen actief, dat één is met de mens, dat niet van hem te scheiden is. Vanaf dan weet hij hoeveel hij wél kan doen. Verbonden met de keten, en in een nieuw en ge-

fundeerd enthousiasme, ontwikkelt hij een grote daadkracht.

Dit betekent tegelijk een omkeren van het hermetische axioma of uitgangspunt ‘zo boven, zo beneden’. Want de gevolgen van zijn gelouterde daden werken door in het grote geheel: in de kosmos, de macrokosmos en in het gehele universum.

Wat wij zo in enkele woorden schetsen is de mensheidsweg. Het is de meest verantwoorde menselijke ontplooiing die denkbaar is, en deze is werkelijk zeer vreugdevol. Want als inspanning en functie samenvallen, is er éénheid van hart, hoofd en handeling. Zoals een kind verheugd is als het een nieuwe activiteit onder de knie krijgt, zo ondergaat de mens die de beschikking krijgt over de nieuwe bewustzijnsaspecten van hart en hoofd het diepste mogelijke welbevinden, dat tegelijk rust en vervoering is; een welbevinden dat volkomen gezondheid inhoudt – heel geworden, geheeld.

Dat is wat het spirituele centrum in de mens, de roos-des-harten, zoekt: volkomen ontplooiing, die de gehele mens omvat. Daarin is een geestesschool een enorme inspiratie en hulp; waarbij ieder lid dagelijks probeert in deze richting een stap te zetten.

NEGATIEVE ONTSTOFFELIJING

We moeten evenwel reëel blijven. De mens kan nog niet altijd positief reageren op alle impulsen die samengaan met het vrijkomen van de Aquariusenergie, omdat hij deze ontwikkeling, die zijn bestemming inhoudt, vaak niet herkent. De valkuil is dat hij aspecten van zijn sterfelijke persoonlijkheid onsterfelijk wil laten worden, of dat hij zijn sterfelijke ik samen met een kunstmatig levend fysiek lichaam eindeloos wil laten doorleven in deze wereld. Dat zijn opvattingen die vrijwel onvermijdelijk leiden tot vergissingen en een verkeerd toepassen van de mogelijkheden die

Aquarius naderbij brengt.

Je kunt de toenemende virtuele werkelijkheid zien als gevolgen van de activiteit van Aquarius die in de levens- en werkwelden van de westerse samenlevingen opgemerkt worden. Veel communicatieprocessen die vroeger plaatsvonden door persoonlijke contacten of zich manifesteerden op papier worden nu langs elektronische weg afgewikkeld. Dit is een typerend kenmerk van de werking van de Watermanvibraties. Vooral kinderen en jonge mensen groeien tegenwoordig als vanzelfsprekend op met de virtuele wereld. Aangezien overdaad ook hier schaadt, loopt een behoorlijk percentage mentale averij op.

Door de verbinding van micro- en nanotechnologie¹ met geneeskunde ontstaan ook nieuwe, virtuele technieken. Men kan tegenwoordig microchips in de hersenen, het hart en ander organen inbrengen. Over enkele jaren zullen miljoenen 'nanobots' als wachters over de individuele gezondheid in slagaders, aders en zelfs capillaire

links: Dansende maenaden. Basis voor een sculptuur, ca. eerste eeuw v. Chr. Museo Nazionale Romano [Museo delle Terme], Rome, Italië

Onder: Joop Willems, Het laatste leven. Olie op doek 1984

vaten rondzweven in het menselijk lichaam en 'autonoom' ageren en reageren. Wat daardoor met de fijnstoffelijke menselijke lichamen gebeurt, is onbekend, vooral doordat de wetenschap onbekend is met die vraag, of hem gewoon niet stelt. Wat gebeurt er met de ziel, het bewustzijn? Wat is het gevaar van dergelijke manipulatie?

Een ander voorbeeld is het gebruik van biometrische veiligheidssystemen. Bij irisherkenning neemt een digitale camera een opname van de iris van het oog, en een computer vergelijkt een kleine driehonderd kenmerken ervan met de opgeslagen gegevens van zijn karakteristieke patroon. Er worden slechts veertig kenmerken vergeleken bij de klassieke vingerafdruk. De iris

Het eeuwigheidswezen in de mens wacht op de bevrijding van het aan de stof gebonden leven, om binnen te gaan in een heel ander leven

is daarom uniek en kan niet nageemaakt worden.

Heeft het effect als elektronenstraling door het oog direct op de hersenen wordt afgevuurd? Wat gebeurt er fysiek, op het niveau van de ziel, en spiritueel? Beïnvloedt het de klieren met interne secretie, die in het hoofd werkzaam zijn? De ogen zijn de 'spiegel van de ziel' en op fijnstoffelijk niveau direct verbonden met de pinealis, die volgens moderne wetenschappelijke inzichten dezelfde structuren vertoont als het menselijk oog. Ook deze vragen worden slechts zelden gesteld en niet beantwoord.

Onderzoekers in de USA gaan nog verder, zoals we in de inleiding schetsten: ze onderzoeken het samengaan van microchips en biologie tot een 'neurale machine'. Dat moet gaan lukken door de overdracht van de elektronen van nucleïnezuren, respectievelijk het printen van de structuur van denkpatronen op siliciumchips. Met als uiterste consequentie, volgens Kurzweil: «De mensheid zal de eerste soort op deze planeet zijn, die door zijn eigen uitvindingen wordt vervangen. Maar intelligente computers zijn geen tegenstanders van de mens, zij zullen hem niet laten verdwijnen maar met hem versmelten.»

DE DROOM VAN DE ONSTERFELIJKHEID

Het doel van de onderzoekers is de menselijke geest, of wat zij als zodanig zien, te scheiden van kwetsbare, onbetrouwbare en daardoor overbodige stoffelijke lichamen en deze over te planten op chips of in nanobots. Als we de basis van het leven digitaliseren, redeneren zij, het storingsgevoelige lichaam overbodig maken en dynamische systemen met een zelf-organiserende structuur creëren, nadert de mens de droom van de onsterfelijkheid.

De 'extropians', een groep computerspecialisten die zich 'transhumanistische futuristen' noemen, werken eraan alle denkbare technolo-

gieën zo snel mogelijk te realiseren om de wereld te veranderen in een hypereconomisch virtueel systeem. Zij voorspellen dat mensen met hun lichamen en hun denken experimenteren en zich zullen ontwikkelen tot een technologisch v aardige 'proto-supermens' die superieur is ten opzichte van de rest van de mensheid, wat uiteindelijk zal resulteren in het verdwijnen van de oude soort.

Hans Moravec, onderzoeker en computerpionier, heeft al in de jaren tachtig gesproken over de ondergang van de mensheid als soort, en wel met groot enthousiasme. Hij vindt dat weinig over hoeft te blijven van de 'homo sapiens', «de kleingeestige, biologische inheemse bewoner van de planeet aarde». De verandering van de ontoereikende biologische levensvorm in een betere, digitale staat volgens hem voor de deur. «Wij zullen allemaal robots worden. Dat is net zo onvermijdelijk als bewonderenswaardig. De evolutie is belangrijker dan wij. Wij zijn slechts delen van het grote geheel.

HET GROTE VERLANGEN, HET GROTE MISVERSTAND

Over welke revolutie spreken Moravec en de andere wetenschappers? En over welk grote geheel? Wat wordt er met een proto-supermens bedoeld, wat verstaan de wetenschappers onder onsterfelijkheid? Wat is intelligentie, geest, ziel? Wat betekent voor hen bewustzijn, zelfbewustzijn of al-bewustzijn?

In zekere zin kan men zeggen dat de hartstochtelijke onderzoekingsdrang van de intellectuele mens in ons bestaan een vertwijfelde zoektocht is naar onsterfelijkheid. Het zijn lang niet altijd lage motieven die aan dit zoeken ten grondslag liggen. Maar een hecht fundament en werkelijke kennis ontbreken maar al te vaak bij het zoeken naar de basis van het zijn, van de mensheid, het universum en de vraag naar hun betekenis.

Het onrustig makende verlangen naar volmaakt-
heid, harmonie en wijsheid, net als de intense
wens naar eenwording, het opheffen van alle ge-
scheidenheid en alomtegenwoordigheid drijven
de mens voort. Alleen: er wordt in de sterfelijke
wereld naar gezocht.

Juist op het gebied van de computerweten-
schap leeft de mythe van onsterfelijkheid, al-
macht en alles weten heel sterk. Maar hoe kun je
hét kenmerk van deze natuur opheffen?

Het kenmerk van onze natuur is de vergan-
kelijkheid, de sterfelijkheid. Alles wat in deze
wereld ontstaat, vergaat ook weer. Verandering
is het enige blijvende kenmerk van ons bestaan.
Vroeger of later vergaat ook elke microchip en
ook een nanobot leeft niet eeuwig. Wat eeuwig
is zal zich altijd weer uit zijn sterfelijke omhul-
sel terugtrekken, omdat het er niet hoort. Elek-
tronische vervanging zal daar nooit iets aan ver-
anderen. Wat eeuwig is in de mens wacht er
niet op eeuwig in deze wereld te leven. Het
zou een permanente verbanning in de wereld
van de dood zijn. Het eeuwigheidswezen in de
mens wacht op de bevrijding van het aan de
stof gebonden leven, om binnen te gaan in een
heel ander leven.

HET ALLES BEPALENDE ONDERSCHIED

De wetenschap van nu gaat in de regel uit van
een materieel wereldbeeld. Het uiterst gecompli-
ceerde brein met het intellectuele denken is
ervan overtuigd dat de mens eens de laatste ge-
heimen aan het leven zal hebben ontrukkt en dat
dit allemaal alleen een kwestie van tijd is. Een
rozenkruiser kijkt heel anders naar de wereld.
Zijn uitgangspunt voor een vernieuwd leven is
juist de eeuwigheid, is juist de geestelijke kern
in het hart. Daardoor laat hij zich bij al zijn
doen en laten leiden. En op zijn spirituele weg
van verlossing van de geestkern ontwikkelt zich
een heel ander soort denken. Dit nieuwe denk-
vermogen is niet intellectualistisch, maar wel
verstandig. Het is een verlichte basis voor een be-
wustzijn – totaal nieuw – dat wortelt in een an-
dere levenstoestand.

DE OPLOSSING

Het gaat om niets minder dan de oeroude
worsteling tussen licht en duisternis, die heden
ten dage met het begin van de nieuwe periode in
een beslissend stadium komt. Negatieve ontstof-
felijking heeft niet alleen uitwerkingen op de in-
dividuele mens, maar ook op de totale ontwikke-
ling van de mensheid, de kosmos, ons zonnestel-
sel, en op het hele universum. Het menselijke in-
nerlijk is de plaats waar de strijd plaatsvindt: hier
meten de krachten die uiteindelijk achter dit alles
werkzaam zijn zich met het Licht. Het is de oer-
oude strijd om de zielen van de mensen, om hun
vernietiging, tenminste om hun beschadiging,
om hen vast te houden in hun gevangenschap.

Uiteindelijk echter gaat alles volgens plan.
Alles gebeurt volgens de wetten van de natuur,
ook hier naar het principe uit de Faust, vrij weer-
gegeven: ‘er werkt de kracht, die steeds het boze
wil en toch het goede doet’. Anders gezegd: er is
kracht en hulp als wij ons voorbereiden en ons
openstellen. Wat kan ons nog tegenhouden?

BRONNEN:

Interview ‘Ray Kurzweil, homo s@piens’ in het Duitse
computertijdschrift *Konr@d*, juni 1999 (nr. 3)

Ray Kurzweil, *The age of spiritual machines: when com-
puters exceed human intelligence*. Viking/Penguin,
New York and London, 1999

Ray Kurzweil, *Het tijdperk van de levende computers:
een vooruitblik op onze computergestuurde 21ste eeuw*;
vert. uit het Engels door Hans van den Broek. Lannoo,
Tiel, 2000

Ray Kurzweil en Terry Grossman. *Fantastic Voyage;
Live Long Enough to Live Forever*. Rodale Books,
Emmaus PA U.S.A., 2004

Ray Kurzweil. *The Singularity is Near when Humans
Transcend Biology*. Viking enz., New York enz., 2005.
www.kurzweilai.net / www.kurzweiltech.com

H. Moravec, *Robot: Mere Machine to Transcendent Mind*.
Oxford University Press, Oxford, 1990 (en herdrukken).

1. Noot van de redactie: 1 nanometer heeft ongeveer de
grootte van een molecuul.

De schreeuw, de brug, de geest

De mens is tweevoudig. Alle gnostieke en hermetische geschriften, die één getuigenis vormen van de grote mogelijkheden in de mens, verwijzen daarnaar. Alle gnosis leert de mens dat hij in essentie een god is. De realiteit van zijn leven en de moderne wetenschap maken het hem echter moeilijk om tot dit besef door te dringen.

De moderne mens gelooft alleen wat hij kan zien, meten of aan anderen – gesteund door bewijzen – uiteen kan zetten. De geesteswetenschappen hebben de centrale plaats die zij aan het begin van de moderne tijd nog innamen, voor een groot deel verloren. Ondanks deze ontwikkeling fascineert het de mens steeds weer, over het bovenmenselijke, God, de geest, te discussiëren. Vanuit de periferie, waar wetenschappers stoten op de ongerijmdheden van hun denksystemen, dringen nieuwe prikkels het wetenschappelijke denken binnen.

Is het een goddelijk-geestelijk aspect dat de mensen drijft? Of is het de nieuwsgierigheid van een jonge, speelse geest die de grenzen van zijn domein aftast? Alleen al het feit dat deze vragen de mens steeds weer bezighouden, toont aan dat deze niet zo eenvoudig te beantwoorden zijn. Er zijn klaarblijkelijk grenzen gesteld aan verstand; er blijken gebieden te zijn waar het denken geen autoriteit is, en ook niet kan zijn.

Wereldwijd berichten veel geschriften dat de mens een geestelijke zon draagt in het middelpunt van zijn stelsel. Ooit was dit principe actief en leidde het zelfs de mens. Tegenwoordig zoekt hij ernaar, of negeert hij dat hij het eens bezeten heeft.

De Russische filosoof Nicolai Berdiajew schrijft: «De tegenstelling tussen geest en natuur moet beschouwd worden als fundamentele tegenstelling. [...] De geest is helemaal geen realiteit en is geen 'zijn' in de zin waarin in de natuur zijn

en realiteit worden gezien.»¹

Hij legt uit dat alles wat hoort tot de natuurmens – hiermee bedoelt hij de ziel zowel als het fysieke lichaam – van deze wereld is en zich slechts inhoudelijk en in kwaliteit van het dier onderscheidt. De geestmens echter, het oorspronkelijke ware wezen van de mens, hoort tot een geheel andere realiteit. Op dit punt gekomen rijst direct de vraag of de geest in deze wereld dan wel actief is. Hierover zegt Berdiajew: «Slechts in onvoorstelbare diepten neemt de geest de wereld in zich op en laat eren ander licht over stralen.»²

Alleen in onvoorstelbare diepten raakt de geest dus ook de 'kleine wereld' – de microkosmos – van de mens aan. Als de mens inzicht bezit, ziet hij deze aanraking door de geest als oorzaak van zijn verlangen. Het is evenwel een dwaallicht als het verlangen zich niet op de geest zelf, maar op de weerspiegeling ervan in de materie richt. De mens zoekt het paradijs, maar als hij niet 'weet', raakt hij steeds vaster verstrengeld in de jungle van zijn gecultiveerde en geciviliseerde natuurwereld.

GEEST EN SYMBOLIEK

In zijn boek *Vrijheid en geest* beschrijft Nicolaj Berdiajew het onderscheid tussen geest en natuur met een citaat van W.L. Solowjow: «Al het zichtbare hier op aarde is slechts spiegeling, is alleen schaduw van het voor het oog onzichtbare.»³

Hij zegt verder dat onze natuurlijke wereld

Edvard Munch.
De Schreeuw
(Wanhoop) Oslo,
1893. In dit psychi-
sche zelfportret
van Munch is het
merkwaardig
genoeg het land-
schap dat
schreeuwt; de
figuur op de brug
kan deze aanklacht
niet meer aan

geen diepte kent, maar zin en betekenis ontvangt uit een andere wereld, de wereld van de geest. Volgens de hermetische uitspraak 'zo boven, zo beneden' geldt dat ook voor de natuurgeborene mens. Die is met zijn totale waarnemingsvermogen zo gebonden aan de natuurlijke wereld, de 'spiegeling', dat het eeuwig geestelijke in zijn diepste innerlijk niet meer is dan een vermoeden.

Opdat het geestelijke aspect hem kan bereiken op een wijze waarvan hij tenminste iets begrijpt, is er de taal van de symbolen. Alleen daardoor kan wat 'onzichtbaar voor het oog is' herkenbaar worden. Archetypische beelden in het collectieve bewustzijn van de mensheid sti-

muleren het verlangen naar de geestelijke wereld, de oorsprong van de mensheid.

Het symbool voor het geestelijke aspect is als de brug waarover gegaan wordt om de mensen in deze wereld te bereiken. De mens wordt door zijn diepe verlangen geleid op deze brug, die voor hem een eerste mogelijkheid is om de afgrond tussen natuur en geest over te gaan.

DE BABYLONISCHE SPRAAKVERWARRING

De oorspronkelijke betekenis van de geestelijke symboliek gaat onder in een veelvoud van onduidelijkheid. Het symbool is tegelijkertijd

licht en energie. Wie bezit nog de gevoeligheid om de in het symbool vibrerende energie te kunnen herkennen? Hoewel de lichtkracht van de geest appelleert aan de oorsprong, aan het sluimerend bewustzijn van de goddelijke mens, komen we vaak met eigen interpretaties, die erg verstandelijk overkomen of veel te gevoelsmatig zijn om nog krachtig te zijn. Die individuele reacties versplinteren het licht in myriaden deeltjes en splitsen het steeds verder. Met onze natuurlijke vermogens kunnen we alleen maar brokstukken herkennen.

Deze individuele reacties en de dubbelzinnigheid die eruit voortkomt veroorzaken een 'Babylonische spraakverwarring' waarin de betekenis van de symbooltaal van de geest verzandt. In het Bijbelse verhaal ervaart men het begin van deze neergang, en tracht men het effect en de gevolgen daarvan met de bouw van de beroemde toren van Babel tegen te gaan.

Er zijn dus twee manieren van reageren op de symboliek van de geest. Als we proberen het onvoorstelbare te verklaren en te systematiseren, ontstaat een dissonantie met de energie, die ons innerlijk raakt. Luisteren wij naar de resonantie die, om met Berdiajew te spreken, in zijn 'onvoorstelbare diepte' klinkt, dan ontwaakt in het innerlijk een begripen, een 'meevibreren'.

Veel pogingen en teleurstellingen maken ons bewust van de afgrond tussen geest en natuur. Zoals eerder gezegd kan de symboliek van de geest als een brug dienen, die ons een stuk over de afgrond voert. Vervolgens eindigt de brug boven het midden van de afgrond. De tweede helft zien we nog niet. De mens die op deze brug staat kan hier aankomen omdat hij de goddelijke mens als te verwerkelijken mogelijkheid in zich draagt. De mens leert zich zien als een God die slaapt.

Edvard Munch heeft in zijn schilderij 'De schreeuw' de levensnood van de mens op deze brug aangegeven: het is de mens die de nood-schreeuw hoort van de natuur, waarmee hij een is. Deze afbeelding roept een diepe afkeer op in de mens en tegelijkertijd wordt hij er op bijna magische wijze door aangetrokken. De schreeuw is een autobiografisch document, het toont de

chronische levensangst van Edvard Munch. Het relateert aan een reëel gegeven, dat Munch in zijn dagboek als volgt heeft beschreven:

«Ik liep met twee vrienden op straat, de zon ging onder – ik bespeurde een zwaarmoedig gevoel – en de hemel kleurde zich plotseling bloedrood. Ik bleef staan en leunde doodmoe tegen een hek, zag de vlammeende wolken als bloed en zwaarden – de blauwzwarte fjord en de stad – mijn vrienden gingen verder, ik stond daar trillend van angst – en ik voelde hoe een lange, niet eindigende schreeuw de natuur verscheurde.»

Halverwege deze brug beseffen we dat we als natuurmens niets weten en in bevrijdend opzicht geen vermogen hebben: «Ik bleef staan en leunde doodmoe tegen een hek.» Met groeiende verwijfeling trachten we de slapende God in ons te wekken, aan te zetten tot activiteit. Want alleen deze kan over de brug en de afgrond heen trekken.

DE GODDELIJKE GENADE

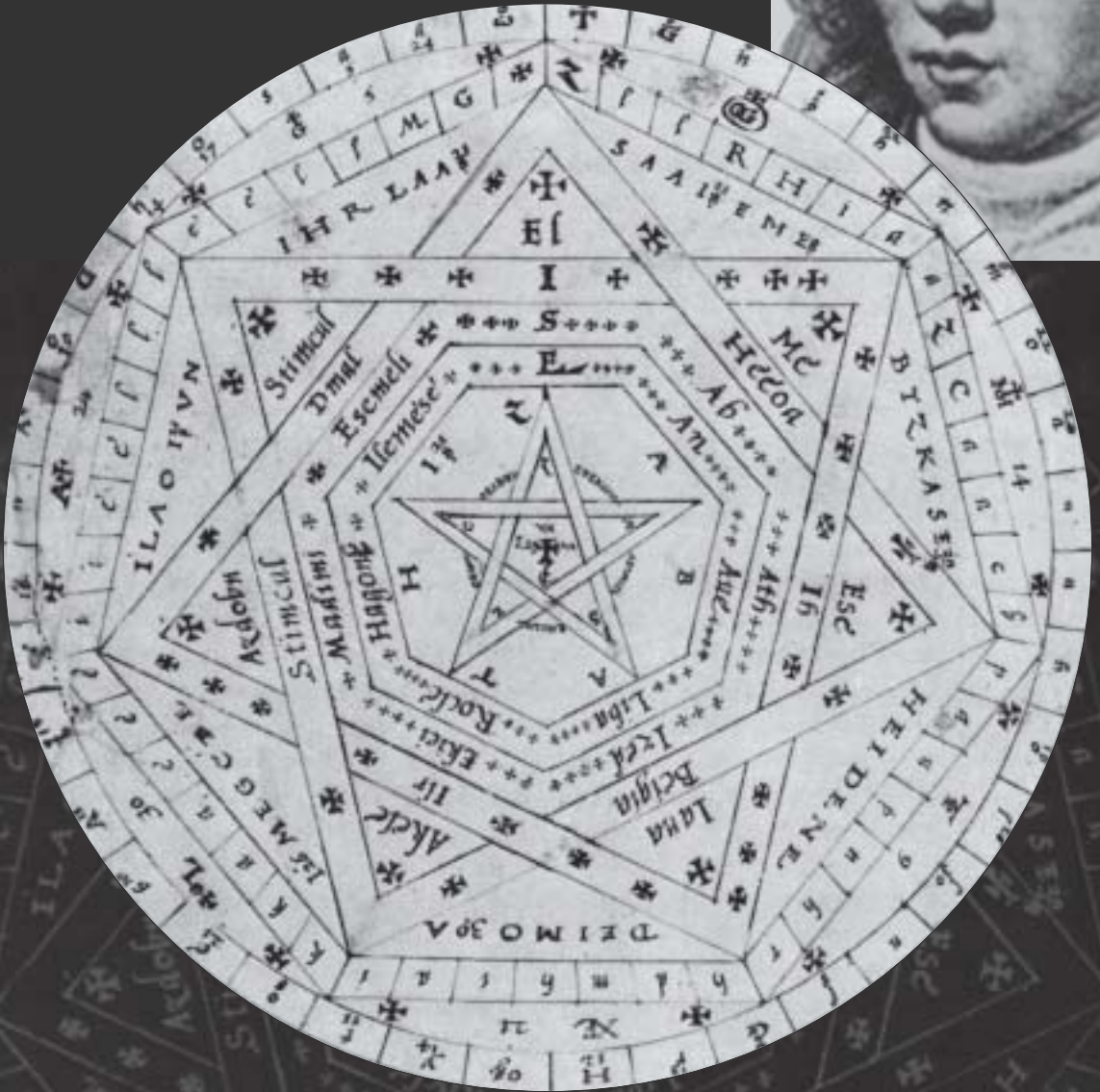
Maar er komt een antwoord op de schreeuw: op de brug boven de afgrond staande, merkt de mens dat het ontbrekende deel van de brug hem als het ware omhult en verder leidt. De strevende mens boven de afgrond ziet in dat alleen goddelijke genade de macht heeft de slapende God in de mens te wekken. Nu loopt de weer ontwaakte geestmens het nieuwe leven binnen. Dit beschrijft Paulus met de woorden: «De natuurlijke mens begrijpt niet wat de geest van God is; het komt hem als dwaasheid voor, hij kan het ook niet begrijpen, want het wil geestelijk worden begrepen! Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid en een geestelijk lichaam zal opstaan.»⁴

NOTEN:

- 1 Nikolai Berdiajew, *Philosophie des Freien Geistes*, 1930, J. C. B. Mohr, Tübingen, 1930, blz. 24. Nederlandse vertaling: Nicolai Berdjajew. *Vrijheid en geest*; geaut. vert. van H. Buijs. Servire, Den Haag, 1946
- 2 Idem blz. 70
- 3 Idem blz. 25
- 4 Bijbel. Brieven van Paulus. 1 Corinthiërs 15:44

Als niet meer getallen en figuren...

Geest en natuur in een gedicht van Novalis

Geest én natuur, geest óf natuur? In welke verhouding staan beide tot elkaar?

Dit soort vragen hebben de gemoederen van zoekende mensen altijd al in beweging gebracht. In de hermetische gnosis leiden ze tot de idee van de alchemische geboorte van een ándere geest en een ándere natuur die, vanaf de eerste oogopslag van het nieuwe, met elkaar verzoend zullen zijn en één zullen worden.

Friedrich von Hardenberg (1772-1806), of Novalis, is rijzig en slank, met heldere, glanzend bruine ogen. Hij straalt opgewekte welwillendheid uit.

Hij is dichter, jurist en mijnbouwkundig ingenieur. In 1794 leert hij Sophie von Kühn kennen, die dan pas twaalf jaar oud is. In een brief aan zijn broer Erasmus schrijft Novalis dat 'een kwartiertje over mijn toekomstig lot heeft beslist'. Hij verlooft zich een jaar later met haar. Drie jaar later, in 1797, overlijdt zij. Vanaf dan wijdt Friedrich zich aan zijn werk als ambtenaar bij de zoutwinning. Hij verhuist naar Freiberg in Sachsen, waar hij zich inschrijft aan de beroemde mijnbouwacademie.

Naast zijn werk en studies schrijft Novalis zonder onderbreken. Hij heeft contacten met de meest vooraanstaande dichters en denkers van Duitsland. Zo bezoekt hij Schiller, die hij tijdens een van diens inzinkingen gedurende enkele nachten verpleegt, en voor wie hij een diepe bewondering koestert. Ook Goethe kent hij. Van hen zegt hij: «Schiller schrijft voor weinigen, Goethe voor velen». Ook is hij bevriend met andere romantici, zoals de gebroeders Schlegel en met Ludwig Tieck.

Zijn werk bestaat vooral uit fragmenten, die een schat aan ideeën bevatten op vrijwel alle gebieden van kunst en religie. Ook op het gebied van de wetenschap heeft Novalis een eigen benadering. De keuze voor het fragment is een welbewuste. «Alles is een zaadkorrel», zo luidt een van zijn uitspraken.¹

Novalis is een vereerder van Jacob Boehme en hij kent eveneens J. V. Andreae's *Chymische Hochzeit Christiani Rosencreuz*. Zowel in zijn gedicht *Wenn nicht mehr Zahlen und Figuren* (*Als niet meer getallen en figuren*) als in zijn roman *Heinrich von Ofterdingen* vinden we aspecten van de hermetische alchemie, die een geheel eigen licht werpen op de begrippen geest en natuur, zoals die ten tijde van de romantiek begrepen werden.

Als niet meer getallen en figuren
sleutels zijn tot alle creaturen,
Als die zo zingen, of kussen
– geen hooggeleerde komt daar tussen,
Als zich de wereld in het vrije leven
en in de wereld terug zal begeven,
Als dan weer schaduw en licht
verenigd zijn in helderheid tot één gezicht,
En men in sprookjes en gedichten
de ware wereldgeschiedenis ziet lichten,
Dan verdwijnt door één geheim woord
al wat liegt, al het verkeerde, het vervliegt.

(ontstaan ca. 1800-1801)²

Deze versregels gelden wereldwijd, en in het Duitse taalgebied zeker, als de bekendste van Novalis. Ze gelden ook als voorbeeld voor de romantische opvatting van de verhouding tussen geest en natuur aan het eind van de achttiende eeuw.

Tot nu toe worden ze echter meestal al te romantisch geïnterpreteerd, omdat hun samenhang met Novalis' roman *Heinrich von Ofterdingen*, en daarmee hun hermetische achtergrond er meestal niet in betrokken wordt. Lange tijd heeft het beeld overheerst dat Novalis een levensvreemde, verdroomde, melancholieke jonge dichter was. Veel lezers (ook geleerden) zijn door de verschillende regels van het gedicht op het verkeerde been gezet. De eerste regels ervan verleiden ook wel tot de verkeerde opvatting dat Novalis een afkeer koestert tegen een denken waarin wiskunde of meetkunde een rol speelt. Het tegendeel is echter het geval. Novalis' adagium is: «Het hoogste leven is wiskunde».³

Novalis vervulde zijn beroepsmatige en maatschappelijke plichten als mijningenieur en

geoloog met passie en naar zijn beste vermogen. Zijn prestaties staan op een hoog wetenschappelijk peil. Daarnaast was hij ook jurist en lid van een raad van bestuur. Zijn baanbrekende literaire werk deed hij als het ware erbij. Ook was hij een man die met beide benen op de grond stond; terwijl hij een leven leidde dat op een hoog spiritueel peil stond.

In de weinige regels van het gedicht wordt deze spiritualiteit weerspiegeld. Novalis formuleert in poëtische taal vijf voorwaarden die vervuld moeten zijn, wil de verkeerde wereld weer veranderen in echte helderheid, opdat deze verlost wordt. Wat zeggen ons deze regels?

DE EERSTE VOORWAARDE

«Als niet meer getallen en figuren sleutels zijn tot alle creaturen... »

In zijn roman *Heinrich von Ofterdingen* wordt in een heel andere samenhang gesproken over 'getallen en figuren'. Zij verwijzen naar de zogenaamde 'schrijver' in het sprookje van Klingsohr. Wat die schrijft, slaagt meestal niet voor de wijsheidstest. Er blijft alleen een groot aantal getallen en geometrische figuren over 'die hij met veel vlijt aan een draad reeg en als sieraad om zijn magere hals hing'.⁴

Deze schrijver is een nuchtere, fantasieloze

Heinrich von Ofterdingen is een 'Bildungsroman' in optima forma. Het is Novalis' antwoord op Goethe's Wilhelm Meister-cyclus, die hij droog en burgerlijk vond. Het verhaal speelt in de middeleeuwen. We komen de hoofdpersoon tegen op het moment dat hij een vreemdeling gesproken heeft. Hun gesprekken blijven in zijn hoofd rondspoken en in een slapeloze nacht beseft hij dat hij werkelijk wil weten. Als hij uiteindelijk in slaap valt, verschijnt hem als 'doel aller doelen' een beeld van een blauwe bloem, die het gezicht van een meisje omrankt. Daarop begint Heinrich aan een reis die hij samen met zijn moeder onderneemt. Vanuit het midden in Duitsland gelegen Eisenach reizen ze naar Beieren, naar de stad Augsburg waar zijn grootvader woont.

Heinrich is een Parzivalachtige figuur, schuchter en bescheiden, licht ontvlambaar voor het goede en het waarachtige en tegelijk in hoge mate beïnvloedbaar. Hij is zeer ontvankelijk en staat open voor de schoonheid op elk vlak, hij houdt van de kunsten, vooral van poëzie. Zijn levendige fantasie en voorstellingsvermogen maken dat hij in alles wat hij tegenkomt vooral het wonder ziet.

Avonturen te over in deze roman, en talloze ontmoetingen. Hij maakt tijdens de reis kennis met kooplieden, een kluizenaar die tegelijk filosoof is, een mijnwerker en een meisje uit het Nabije Oosten. In de stad van zijn grootvader, Augsburg, wijdt de dichter Klingsohr hem in in de geheimen en de wondere schoonheid van de poëzie. Heinrich valt voor nog meer schoonheid en wordt voor het eerst hevig verliefd op Klingsohrs dochter Mathilde. Klingsohr zelf sluit het eerste deel van de roman af met een lang en allegorisch sprookje, waarin het leven van Heinrich en Mathilde in enkele lijnen wordt uitgestippeld.

Het tweede deel is nooit gereedgekomen. Het zou beginnen met de dood van zijn geliefde en Heinrichs desperate wanhoop daarover, die hem aanzet tot de voorbereidingen voor een lange pelgrimstocht. De roman zou 'geleidelijk in een sprookje overgaan', aldus Novalis, en hij wil «de thema's uit de gesprekken en sprookjes van het eerste deel verder uitdiepen: de eenheid van leven en dood, het vrouwelijke en het mannelijke, avond- en morgenland.» Alles zou culmineren in een 'apotheose van de poëzie', die de inmiddels volleerde dichter Heinrich dan kan schrijven. In de roman is er veel afwisseling: proza wordt afgewisseld met poëzie; sprookjes en dialogen zorgen voor levendigheid, beschouwende stukken voor serieusheid. De roman is in september 2006 voor het eerst in een Nederlandse vertaling verschenen.¹⁷

«Het merkwaardigste vooroordeel is dat de mens het vermogen om buiten zichzelf te zijn, met bewustzijn voorbij zijn zintuigen te zijn, ontzegd is. De mens kan elk ogenblik een bovenzinnelijk wezen zijn. Zonder dit was hij geen wereldburger, maar zou hij een dier zijn. We moeten niet alleen maar gewoon mens zijn, we moeten meer dan mens zijn. Mens zijn is toch evenveel als het universum. De mens is niet begrensd. Hij moet iets bepaalds en onbepaalds tegelijk zijn. De volmaakte mens moet als het ware op meer plaatsen en in meer mensen tegelijk leven; steeds moeten hem een ruime sociale omgeving en veel gebeurtenissen ter beschikking staan. Dan wordt de echte, grootse tegenwoordigheid van geest gevormd, waardoor de mens tot een feitelijke wereldburger wordt.»

pietlut. Novalis beschrijft hem als een karikatuur van iemand die wij nu zouden beschrijven als technocraat. De schrijver is een nuttigheidsfanaat. De nuttigheid is zijn 'sleutel tot alle creaturen'. Het is duidelijk dat Novalis in een dergelijk opvatting van de bestemming van de mens niets bevrijdends kan zien.

DE TWEEDE VOORWAARDE

«Als die zo zingen, of kussen

– geen hooggeleerde komt daar tussen, »

Novalis vindt hen die zo zingen of kussen, sympathieker dan de pietluttige schrijver en de zeer geleerde wetenschapper. Hij omschrijft de figuren die men gewoonlijk aantreft op universiteiten en die voor zeer geleerd worden aangezien, enigszins op ironische wijze als 'diepe geleerde' want zij zijn meestal steunpilaren van de verkeerde ordening, van het verkeerde karakter van de wereld. Zij wanen zich geleerd maar hun kennis is in werkelijkheid dood.

Bij de zingende mensen (de kunstenaars dus) en zij die elkaar beminnen ontwikkelt zich, als zij met overgave doen wat zij doen, het belangrijker weten, dat waar het werkelijk op aan komt. Volgens Novalis hebben kunstenaars en minnenden gemeen dat zij met hun hele persoonlijkheid scheppend zijn.

Poëzie en liefde zijn centrale thema's in het werk van Novalis. «De liefde,» is zijn stelling, «is het einddoel van de wereldgeschiedenis – het unum van het universum.»⁵ De liefde als kosmische 'sympathie' is wat het universum in zijn oneindig veel manifestaties bij elkaar houdt en alles wat gescheiden is, weer verenigt. «God is de liefde. De liefde is het hoogst werkelijke – de oergrond.»⁶ Hij is oergrond en einddoel, alfa en omega.

Dit klinkt ons niet vreemd in de oren Maar men zou zich kunnen afvragen wat hier die liefde dan concreet is. Of gaat alles op in 'gevoel'?

«Dat in geen geval,» roept Novalis ons toe: «De theorie van de liefde is de hoogste wetenschap.»⁷ Deze is als de leer van de hoogste Eros

toegankelijk voor het hogere denkvermogen, vereist filosofische inspanning en is zelfs geschikt als studieonderwerp in de natuurwetenschappen.

DE DERDE VOORWAARDE

«Als zich de wereld in het vrije leven

en in de wereld terug zal begeven»

Dat zijn raadselachtige regels. Novalis speelt hier duidelijk met de voorstelling van twee werelden. Men zou het zo op kunnen vatten: als zich de (verkeerde, onvrije) wereld in het vrije leven en in de (werkelijke, ware) wereld terug zal begeven... hoe zou dat gaan? Hoe kan de verkeerde wereld zich in de ware wereld begeven?

Het gedicht stelt in zijn geheel een verandingsprocedure; een proces, dat begrepen kan worden als terugkeer in een 'gouden tijdsperiode'. Maar dan een 'terug' niet in de zin van 'achterwaarts gewend', maar als het weer verkrijgen, opnieuw tot stand brengen. Hoe echter verandert een verkeerde wereld? Wat zijn de drijvende krachten, de handelende individuen?

DE VIERDE VOORWAARDE

«Als dan weer schaduw en licht

verenigd zijn in helderheid tot één gezicht»

De gespletenheid van de wereld herkent Novalis ook in de scheiding van licht en schaduw. Die moeten zich weer verenigen, om de natuur in een andere, maar dan echte helderheid te plaatsen. Het patroon voor deze helderheid treft de geoloog Hardenberg aan in het kristal. In zijn roman *Heinrich von Ofterdingen* schrijft Novalis: «Zij (de kristallen) zijn de doorzichtige natuur.»⁸ In het huidige taalgebruik heeft 'kristalhelder' een positieve betekenis. Edelstenen worden als de meest waardevolle exemplaren van het kristal gezien, en wij zullen later zien wat voor een centrale plaats een edelsteen, met name een robijn in de roman inneemt.

'Echte helderheid' is een romantisch sleutel-

woord, het geeft de toestand weer waarin al het gescheiden zijn is opgeheven.⁹

DE VIJFDE VOORWAARDE

«En men in sprookjes en gedichten
de ware wereldgeschiedenis ziet lichten»

Sprookjes en gedichten bieden een manier om de opheffing van de gescheidenheid – die door het denken in tegenstellingen wordt gesuggereerd – te beleven. Hier bevinden wij ons in het centrum van het magisch realisme van Novalis. Met sprookjes en poëzie wil de schrijver ons stellen voor de heerschappij van het magische in de wereld, dat voor het rationele denken nog verborgen is. De magische kosmos is de werkelijke. Novalis wilde de verkeerde wereld *onttoveren* en niet *betoveren*, zoals zo vaak wordt verondersteld.

Hij scheidt moed: als wij de wereld als sprookjes- en mythenwereld behandelen, zal haar werkelijke ordening vanzelf zichtbaar worden.¹⁰ Dit is geen oproep tot vage magie. Zeker niet: Novalis is dichter en vertaalt de oude alchemistische transfiguratie, de kunst van omzetting, naar het medium van de scheppende taal. Tegenover de kracht van dit ‘scheppende woord’, waaraan reeds de eerste regels van het Johannesevangelie refereren, kan het ‘verkeerde wezen’ eenvoudigweg niet standhouden.¹¹

DE METAMORFOSE

«Dan verdwijnt door één geheim woord al wat liegt,
al het verkeerde, het vervliegt.»

Als alle ‘alsen’ realiteit geworden zijn, dat wil zeggen als aan alle voorwaarden is voldaan, is de verdorven, dwalende wereld rijp. Zij zal verdwijnen, oplossen zoals in het hermetisch-alchemische proces de onedele stoffen oplossen en in ‘goud’ veranderen. In de alchemie is daartoe de steen der wijzen de katalysator. Hier horen wij, in plaats van over een steen, over een geheim woord, dat klaarblijkelijk magisch net zo’n machtige uitwerking heeft als de steen der wijzen.

Net als in de hermetische alchemie de adept een uit meerdere stadia bestaand proces doorloopt om de steen te verkrijgen, ontstaan ook in het gedicht van Novalis eerst utopisch lijkende, sprookjesachtige, poëtische omstandigheden, voor het geheime woord in de wereld kan verschijnen.

Er is een rijke traditie van geheime woorden en codes om teksten en verschijnselen te ontcijferen. De oudste gnosis hanteerde deze als klankmagische ritus. Waar zou het in het gedicht genoemde geheime woord vandaan komen?

EEN ROBIJN ZO ROOD ALS VUUR

In het derde hoofdstuk van *Heinrich von Ofterdingen* wordt het zogenaamde Atlantis-sprookje verteld. Het heeft zijn naam gekregen door de plaats van handeling, het legendarische eiland Atlantis. In dit sprookje speelt een vuurrode robijn een doorslaggevende rol. Een koningsdochter verliest de steen en een jongeman die in het bos rondloopt, vindt hem. Er is een geheim woord in ‘raadselachtige tekens’ in de steen gegraveerd. De jongeman raakt geheel in de ban van de steen en kijkt bijna de hele nacht naar de robijn. Tegen de ochtend vervult hem het onweerstaanbare verlangen zijn gedachten en gevoelens van liefde voor de prinses in poëzie vast te leggen. De regels die ontstaan wil hij de prinses, samen met de steen, bij hun volgende ontmoeting aanbieden.

De robijn brengt de jongeman en de koningsdochter bij elkaar. Daardoor veranderen niet alleen de twee geliefden, omdat ze een heilige bruiloft vieren, maar ook de koning en het hele koninkrijk keren terug naar de ‘echte wereld’: «Oneindig vloeiden de vreugdetranen. De dichters begonnen te zingen en de avond was voor het hele land een heilige vooravond, en het leven was voortaan steeds een mooi feest voor de bewoners ervan.»¹² Van het geheime woord in de robijn gaat vervolgens de metamorfose van de wereld uit. En ‘die zo zingen of kussen’ hebben daar een essentiële bemiddelingsfunctie bij. De robijn speelt hier

de rol van de steen der wijzen.

In de opzetten van Novalis voor het tweede deel van zijn roman wordt onder andere gesproken over de zoektocht naar een robijn, want in de kroon van de keizer is daarvoor een setting leeg gehouden.¹³

De heel waardevolle edelsteen, lichtend als een vuurvonk, is het natuurbeeld van Novalis voor het eeuwige, de licht- of geestvonk in het hart van de mens. De karbonkel «licht in de schaduwen van de nacht, en verbreidt een grote bovenzinnelijk helderheid... Wie de robijn bezit, kent het geheim van de wereld.¹⁴ De steen is geen uiterlijk object, hij verwijst op symbolische wijze naar een potentieel aan vaardigheden, dat slaapt in elk mens.»¹⁵

Hij bewerkt 'het elkaar naderen van het aarde-zelf en hemel-ik'.¹⁶ Van de drager ervan gaat het geheime woord uit, waarvoor 'al het verkeerde' wegvlucht.

DE BEVRIJDING VAN DE NATUUR

Natuur en geest werden door Novalis niet als dualistisch gezien, maar ondanks dat spreekt hij over het bestaan van twee werelden. Hij toont de mate van het samensmelten tot eenheid van geest en natuur hoofdzakelijk in liefde en vriendschap, voor zover de egocentrische neigingen daarvan overwonnen zijn. Ook bij de uitoefening van andere creatieve bezigheden of bij de contemplatie van kunstwerken kunnen er ervaringen opkomen die boven de realiteit van de 'verkeerde wereld' uitgaan. De natuur als geheel is in staat tot verandering en oplossing, zij wacht op de zich bevrijdende mens, die vertrekt naar de 'gouden tijdsperiode'.

De werkelijke bevrijding echter heeft meer nodig dan altruïstische liefde, vriendschap en scheppende activiteit. Novalis zegt ook: creativiteit (in de zin van zelschepping) is niet alles en kan niet alles. Op onze zwerftocht moet ons van de andere kant iets te hulp komen: een geheim woord, een teken. Zonder dat kan het *opus magnum* niet voltoerd worden. Dit geheime teken is 'als een robijn' verborgen in de mens. De mens zwerft door de wereld om deze weer te

vinden. Als hij de geheime code kan ontcijferen kan de ziel veranderen, hemels worden, en kan uiteindelijk het hele koninkrijk veranderd worden. En net als de oude alchemisten, wijsgeren zoals Paracelsus en Jacob Böhme, moeten wij die omzetting kunnen afwachten, zonder ongeduld, in werkelijke deemoed en overgave.

NOTEN

- 1 Nard Besseling, *Alles is een zaadkorrel* (fictief interview met Novalis). In: *Motief, maandblad voor antroposofie*; nr 44, september 2001
- 2 Herbert Uerlings, *Novalis (Friedrich von Hardenberg)*. Reclam, Stuttgart, 1998, blz. 118
- 3 Florian Roder, *Menschwerdung des Menschen, der magische Idealismus im Werk des Novalis*. Mayer, Stuttgart, 1997, blz. 654
- 4 Novalis, *Heinrich von Ofterdingen*. Reclam, Stuttgart, 1987, blz. 126
- 5 Florian Roder, *Menschwerdung des Menschen, der magische Idealismus im Werk des Novalis*. Mayer, Stuttgart, 1997, blz. 318
- 6 Dennis F. Mahoney, *Die Poetisierung der Natur bei Novalis*. Bonn, 1980, blz. 14
- 7 Idem, blz. 14
- 8 Novalis, *Heinrich von Ofterdingen*. Reclam, Stuttgart, 1987, blz. 109
- 9 Herbert Uerlings, *Novalis (Friedrich von Hardenberg)*. Reclam, Stuttgart, 1998, blz. 122
- 10 Hermann Kurzke, *Novalis*. C. H. Beck, München, 2001, blz. 17
- 11 Proloog Evangelie van Johannes
- 12 Novalis, *Heinrich von Ofterdingen*. Reclam, Stuttgart, 1987, blz. 49
- 13 Idem, blz. 193
- 14 Florian Roder, *Menschwerdung des Menschen, der magische Idealismus im Werk des Novalis*. Mayer, Stuttgart, 1997, blz. 549 e. v.
- 15 Idem, blz. 536
- 16 Idem, blz. 542
- 17 Novalis, *De blauwe bloem*; uit het Duits vertaald door Ria van Hengel. Atheneum-Polak & Van Gennep, Amsterdam, 2006. (Oorspronkelijke uitgave: *Heinrich von Ofterdingen*. 1802)

Het geheim van de grote trommel

Wie zich voor muziek interesseert en concertprogramma's bekijkt, heeft wellicht gemerkt dat in de laatste jaren steeds meer Japanse taikotrommelgroepen optreden in West-Europa. Taikotrommelen kent in Japan een eeuwenlange traditie. Deze heeft niets te maken met dansmuziek, maar is een eigen kunstvorm. Vroeger riep men in Japan de voorvaders op met behulp van de taikotrommels.

Ook werden de grenzen van menselijke nederzettingen gemarkeerd door de klank van de trommel, die midden op het dorpsplein stond. Tot waar de klank van de trommel klonk, strekte het dorp zich uit.

links: Vrolijke trommelaar uit de Mochica-cultuur, ca. 800 na Chr.
Deze cultuur floreerde van 0 - ca. 800 na Chr. in de dalen van
Moche en Chicarna aan de Peruaanse kust

Dit is voor ons allemaal heel ver weg en lang geleden en je vraagt je af waarom uitgerekend deze kunstvorm thans in West-Europa zoveel weerklank vindt. Wat is het dat de toehoorders zo fascineert?

ENORME DIAMETERS

Taikotrommels zijn gemaakt uit het hout van de Japanse grove den of pijnboom en worden met koeienhuid bespannen. Er zijn er in verschillende soorten en afmetingen en iedere trommel heeft zijn eigen naam. De grootste heeft een diameter tot drie meter zeventig en weegt wel twaalfhonderd kilo.

De trommels worden liggend op een staander geplaatst, zodat het trommelvel als een zonnescijf naar voren ligt. De trommelaar neemt een houding aan die op een boom lijkt. Met de benen wijd gespreid, waardoor het lijkt of deze als wortels in de bodem vastgegroeid zijn. Bovenlichaam en hoofd staan rechtop en onbeweeglijk als de stam, terwijl de armen vanuit de schouders worden bewogen, precies zoals een storm de takken van een boom doet bewegen. Je krijgt aldus de indruk alsof de trommelaar een onzichtbare storm hoorbaar wil maken, een kracht die zijn ritme, door hem, direct overdraagt op de trommel, de materie.

Voordat hij begint, knielt de trommelaar in meditatieve stilte en sterke concentratie voor de grote trommel. Dat gaat hij plotseling staan en begint met eenvoudige houten trommelstukken te trommelen. Hij slaat met alle kracht, geheel ongeremd, maar volledig geconcentreerd en beheerst.

De trommelaar op de grote trommel geeft het basisritme aan. Hij is de 'meester' van de groep trommelars en opent elk stuk met een enkele krachtige slag. De grote trommel brengt diepe, enorm krachtige tonen voort, die men tot in zijn

botten voelt resoneren. Op de andere trommels worden verschillende snelle ritmen weergegeven, waarmee fraaie en heel verschillende klankstructuren worden opgebouwd. Vaak speelt een bamboefluit mee.

De trommelgroep bestaat uit zes tot twaalf musici en speelt volledig synchroon als met één trommelstok. De trommelstukken hebben vaak de natuur als onderwerp. Zij geven bijvoorbeeld de schoonheid en bewegingen van de sterrenhemel weer. Alles bij elkaar is een dergelijk concert voor de luisteraar die ervoor ontvankelijk is een buitengewone akoestische en ook visuele belevenis, die hem om welke reden dan ook diep beroert en die nog lang nawerkt.

Hoe komt dat? Wat is het geheim van de grote trommel?

DE BEVRIJDING VAN DE LICHTGODIN

In de Japanse traditie is met de grote trommel een legende annex. Het is het verhaal van Aratura, de zonnegodin, die de aarde licht en warmte gaf en het leven mogelijk maakte. Zij had echter een broer die een duistere en kwade aard had en naarmate de tijd voortschreed steeds boosaardiger en verschrikkelijker werd. Dat maakte de zonnegodin zo kwaad en verdrietig dat zij zich terugtrok van de aardoppervlakte en zich met haar ergernis in het binnenste van de aarde in een donkere grot verborg. Toen werden de mensen treurig, ziek en zwak omdat zij geen licht en warmte meer kregen, waarop de broer van de godin berouw kreeg. Om de zonnegodin terug te halen plaatste men voor de ingang van haar grot een grote trommel, waarop net zo lang werd geslagen tot de mensen vol vreugde begonnen te lachen en gingen meebewegen op zijn ritme, en de godin uit het binnenste van de aarde kwam. Toen werd het weer licht op aarde en genazen de mensen van hun ziekte en zwakheid.

عنان و الافطرت باشد سامان آن طوی داد و نرسند آن جا یک دست است سجدت با کافر
در تربت منازل و تیرین مجلس جا یک دست و نرسد ای بجای او دند و بوجیب الهاس آن دو شکر پسندید و نرسد
حضرت ناعشای از فطرت و ره ایشاط بنور حضور خود آن نگارستان عسرت را ایضا و بها بخشد نه اولی

GODEN EN MENSEN

Niet alleen in de Japanse wereld van de mythen komen wij het indrukwekkend symbool van de trommel tegen. Je vindt het ook terug in de tradities van de heilige geschriften en legenden van alle continenten. De krachtige beelden waarmee de trommel steeds is verbonden kennen zowel kosmische als microkosmische dimensies; zij hebben betrekking op de wereld van de goden en ook op de innerlijke wereld van de mens. En het lijkt wel alsof de trommel op een geheimzinnige manier deze beide werelden verbindt.

DONDER EN BLIKSEM

De klank van de grote trommel lijkt op de donder, die op de bliksem volgt, als het onweert. De bliksem slaat in en de donder volgt. Het is de stem van de materie in de aardse atmosfeer, die antwoordt op de geweldige beroering door de ontlading van het elektrische vuur. Ook de mens, de materie, bezit een atmosfeer, een microkosmos, die hem als een aura omgeeft. Voor hem is de vibratie van de grote trommel de klank van de in de materie gevangen stem van de hemel, die antwoordt op de aanraking van het elektrische vuur van de geest. Als de trommel zuiver gestemd is, roept deze vanuit de diepte, waarin hij met zijn machtige lijf verankerd is, met al zijn kracht naar het licht dat uit de hoogte lijkt te komen maar rondom hem is. De trommelaar van de grote trom – de mens – geeft alles wat hij heeft, om deze klank voort te brengen. Een dergelijke roep wordt altijd beantwoord.

DE ZEVEN DONDRSLAGEN VAN DE APOCALYPS

In de *Apocalyps* van Johannes wordt de fase van de laatste, de zevende, bazuin aangekondigd door zeven donderslagen. Deze zeven donderslagen waren kosmologische verschijnselen, die door de toenmalige mens als iets van een god werden geïnterpreteerd.

Catharose de Petri schrijft in het boek *Het*

levende woord dat ze betrekking hebben op de wetenschap van de zeven stralen.

Zij betreffen een eerste aanraking van de mens door de zevengeest, als voorbode van de verdere ontwikkeling. De zeven stralen van de geest roepen deze zeven donderslagen op in de atmosfeer van de microkosmos. Het zijn bewustwordingsmomenten. Zeven slagen op de grote trommel van de hemel kondigen de fase van de laatste bazuin aan. De zeven donderslagen symboliseren het bewustwordingsproces in de microkosmos.¹

DE MANENDE TROMMEL VAN DE GODEN

In een boeddhistisch leerboek uit de twaalfde eeuw wordt gesproken over de 'trommel van de goden' als beeld voor de verlichte activiteit van de Boeddha. Daar wordt, naar de strekking weergegeven, gezegd: «In het paleis van de totale overwinning klinkt de trommel van de goden, de dharmatrommel, wiens naam 'herinnert aan de kracht van de edele leer'. Deze spoort de zorgeloze goden aan en herinnert ze met zijn klanken aan de vier zegels, de kenmerken van de leer van de Boeddha:

'Alle verschijnselen zijn vergankelijk, alle fenomenen zijn vrij van een zelf, alles wat met het gebrek van de dualiteit is belast, is leed en de bevrijding van leed is vrede.'»

DE TROMMEL VAN SHIVA

In de Indiase traditie is de trommel een attribuut van Shiva, de hoogste godheid. Hij is de god die het vuur met de aarde verbindt, dus de geest met de materie. Dat doet hij met de trommel in zijn rechterhand. Hij schept en vernietigt de wereld door het roeren van zijn trom. Zolang hij trommelt schept hij de wereld, en als

links: Trommels en muziekinstrumenten op een manuscript van een Indiase bruiloft. Manuscript, 1561 na Chr. pagina 38: Handafdrukken, Patagonië, ca. 10.000 v. Chr.

hij ermee stopt vergaat deze weer. De macht van schepping en vernietiging komt overeen met de activiteit van de eerste straal van de zevengeest. De klank van de trommel is een attribuut van de eerste straal. De trommel is echter ook het instrument dat de oersubstantie structuur geeft, de atomen vormt en de orde in het universum herstelt. Dat komt overeen met de werking van de zevende straal van de zevengeest, die eenheid van energie is en dus nieuwe levensenergie geeft. Niet voor niets wordt de trommel in de Aziatische landen als een ritueel en magisch instrument ingezet bij religieuze ceremonieën.

Als de grote trommel scheppend actief is, brengt deze niet alleen structuur, orde en een levendig ritme voort maar is hij ook middel om grote vreugde tot uitdrukking te brengen. In de Bijbelse verslagen wordt op pauken geslagen om God te loven.

DE OORLOGSTROMMEL

Het vernietigende aspect horen wij als de grote oorlogstrommels worden ingezet, of de verschrikkelijke trommels zoals beschreven in het boek *In de ban van de ring*, die een omlaaghalend effect hebben. Als de gezellen in dit verhaal op het diepste punt van hun zwerftocht door de grottenstelsels van Moria trekken – een symbolische beschrijving waarin de mens in een groep de meest compacte materie overwint – worden zij door een dof getrommel uit het diepste van de aarde angstig en schrikachtig.²

Er wordt gezegd dat in de ver terug liggende fase van Lemurië trommels instrumenten waren met behulp waarvan het bewustzijn van de toenmalige mensheid juist in de materie gedwongen en gebonden werd.

DE INNERLIJKE TROMMEL

Dan is er nog de trommel in het menselijke oor, onze eigen trommel waarmee de vibraties

van de wereld rondom ons aan onze ziel of ons gemoed overgedragen worden. Via het trommelvlies in ons buitenste oor komen de vibraties in het middenoor, waar hamer en aambeeld als een eigen trommel werken en via het slakkenhuis akoestische impulsen omzetten in zenuwimpulsen. Voor ons bewustzijn ‘schept’ het gehoor de wereld met behulp van de trommel in het oor en dat doet het ook letterlijk, want hoe selectief dringen sommige klanken of tonen niet en andere wel door tot het bewustzijn. Geheel afgestemd op onze gemoedsbewegingen, op ‘waar we mee bezig zijn’, heeft het oor een heel speciale en directe relatie met de ziel.

Als ons bewustzijn echter de stilte binnengaat dan opent het oor van de ziel zich in een andere richting. Er wordt een innerlijke vibratie, een nieuwe klank voortgebracht. De ‘stem van de stilte’ wordt gehoord. Deze wordt in de overlevering vaak als een soort ‘donder’ aangeduid. In een koraal van J. S. Bach wordt bijvoorbeeld gezegd: *O Ewigkeit, O Donnerwort, O Schwert das durch die Seele bohrt, O Anfang sonder Ende. (O eeuwigheid, o donderwoord, o zwaard dat de ziel doorboort, o begin zonder einde)*.³

De grote trommel van de goddelijke aansporing weerklinkt altijd, ook al horen wij hem niet. Het geluid ervan plant zich voort tot aan het einde van alle tijden. Tot we gehoor geven aan de machtige, dragende klank in ons – en zijn trillingen ons transfigureren tot scheppende wezens die weer deel zijn van het oorspronkelijke albewustzijn.

NOTEN

- 1 Catharose de Petri, *Het levende woord*. Rozekruis Pers, Haarlem, 1989.
- 2 J. R. R. Tolkien. *In de ban van de ring*, vert. uit het Engels door Max Schuchart. De Boekerij, Amsterdam, vele uitgaven. (Oorspronkelijke uitgave: *The Lord of the Rings*. 1954)
- 3 Johann Sebastian Bach. In: *Bach-Werke-Verzeichnis* 20, 60, 397 en 513. (Tekst van Johann Rist, 1642)

VOLMAAKT LICHT

ESSAYS OVER DE WETENSCHAP VAN DE ZIEL

Peter Huijs

VOLMAAKT LICHT

*Essays over
de wetenschap van de ziel*

PETER HUIJS

‘Men zegt wel dat God liefde is en dat liefde de bouwstof is van ons beelal. Liefde komt voort uit inzicht, het gevolg van levenservaring en waarheid. Voordat een mens de liefde kan gebruiken, zal zijn ware essentie inzicht hebben voortgebracht, en verwerkelijkt hij dit inzicht in zijn dagelijkse praktijk.

Zo wordt een mens waar. Liefde houdt door haar essentie twee aspecten in zich besloten: harmonie en verantwoordelijkheid. Zonder deze bestaat ze niet, en wie deze aspecten van de liefde wil bestuderen en toepassen moet dat niet op theoretische wijze doen.’

Volmaakt Licht gaat beeldend in op de achtergronden van een groot aantal individuele menselijke kenmerken, die door de geschiedenis heen belangrijk zijn geweest bij de ontwikkeling van het denken. Huijs toont aan dat geest, geestkracht het begin van de schepping is en dat de mens door onrust gedreven wordt, tot het moment dat hij deze kracht van de geest begrijpt en met begrip – gnosis – toepast. De vele innerlijke conflicten verliezen dan hun dwangmatig karakter. De mens wordt eenvoudig, spiritueel ‘gezond’, en herkent het grootse verband waarin hij staat. Leven, zijn en bewustzijn vallen samen en de gescheidenheid is opgeheven.

PETER HUIJS (1951, Tegelen) is kunsthistoricus en schreef eerder over Tauler, de veertiende-eeuwse Duitse mysticus, over het RozeKruis in de zeventiende eeuw en over de Gnosis in Europa. Tevens is hij redacteur van het tijdschrift Pentagram.

Uitgave van uitgeverij De Morgenster

Exclusieve distributie: RozeKruis Pers. Geb., 148 pag., met kleurenillustraties, € 24,90

ISBN10: 90 77944 02 8 ISBN13: 978 90 77944 02 8

ROZEKRUIS PERS

Baknessergracht 5, 2011 JS, Haarlem

Tel.(023) 5323852, www.rozekruispers.com